

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Význam pohádky pro duševní rozvoj dítěte

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí bakalářské práce

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Vypracovala

Veronika Juránková

Brno 2011

prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Význam pohádky pro duševní rozvoj dítěte zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 21. dubna 2011

.....

Podpis

Na tomto místě bych chtěla poděkovat především vedoucímu své práce PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D, za jeho rady a připomínky. Moje poděkování také patří mým blízkým, kteří se mnou měli obrovskou trpělivost a podporovali mne.

OBSAH

ÚVOD	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	8
1. Vznik a šíření pohádek	8
1.1 Definice a vznik pohádky	8
1.2 Způsoby šíření pohádek	10
2. Seznámení s problémem	12
2.1 Psychologický vývoj dítěte	12
2.2 Působení vychovatele na rozvoj dítěte	19
2.3 Rodina dnes	27
2.4 Volný čas kdysi a dnes	32
3. Význam pohádky	35
3.1 Vliv na duševní rozvoj dítěte	35
3.2 Pozitivní a negativní vliv pohádky	39
3.3 Klesající zájem o psané slovo a rostoucí zájem o počítačové hry a TV	42
II. Praktická část	45
1. Úvod k praktické části	45
2. Otázky a odpovědi zkoumající vztah obviněných k pohádce	46

3. Úvahy vězňů o pohádkách	52
4. Vymyšlená pohádka mladého vraha	58
Závěr	60
Seznam použité literatury	62
Anotace	64
Přílohy	65

Úvod

Pohádka se v současné době dle mého názoru stává poněkud podceňovaným výchovným prvkem a již se na ni při duševním rozvoji dítěte neklade takový důraz jako kdysi. Znepokojuje mě to, a proto jsem se rozhodla touto problematikou zabývat.

Ve své práci, která nese název „Význam pohádky pro duševní rozvoj dítěte“ jsem se zaměřila na pohádku jako důležitou součást výchovy a vlivu na vývoj dítěte.

Cílem mé práce je upozornit na význam pohádky jako význačného socializačního prvku rozvoje osobnosti jedince.

Tato práce se skládá z části teoretické a praktické. V teoretické části se krátce pozastavuji u historického vývoje a významu pohádky a u způsobu jejího šíření v dobách minulých. Dále přecházím k seznámení se s problémem. Tato část obsahuje popis psychologického vývoje dítěte, působení vychovatele na jeho vývoj, což je důležité pro uvědomění si citových potřeb dítěte a pro poznání, jak dítě již v nejtělejších letech vnímá i to, co my nepovažujeme za důležité. Součástí seznámení se s problémem je i kapitola s názvem Rodina dnes, kde poukazuji na změny, kterými rodina v průběhu několika desetiletí prošla a jak to působí na dnešní děti. Nedílnou součástí je i způsob trávení volného času kdysi a dnes, kde se zabývám problematikou moderních technologií a odtrhnutím dítěte z reálného světa a mírou jakou mají rodiče vliv na volný čas svých dětí. Třetí kapitolou teoretické části je Význam pohádky, kde se ve třech podkapitolách věnuji vlivu pohádky na rozvoj dítěte – rozvoj slovní zásoby, charakterových vlastností, uvědomění si pozitivních a negativních charakterových vlastností u lidí, sociální citění. Rozebírám pozitivní a negativní vliv pohádky na chování dětí – vliv dnešních komikových příběhů – spidermanů, supermanů – přemíra násilí i v kreslených pohádkách... Důležitou součástí této třetí kapitoly je i klesající

zájem o psané slovo, kde popisují právě problematiku televize a počítačů v dnešní výchově.

V praktické části se orientuji na období mladistvých jedinců a stav, kdy se ocitají v závažné mezní situaci, a to ve výkonu vazby nebo, výkonu trestu odnětí svobody. Dá se předpokládat, že v takovém prostředí (bez rodičů, kamarádů, v deprimujících podmínkách apod.) mladý člověk, který ještě není tak citově otupělý, se uchyluje k reminiscencím do dětství, a proto mě napadlo, zaměřit pozornost v praktické části právě na skupinu těchto provinilců provinilce.

I. Teoretická část

1. Vznik a šíření pohádek

1.1 Definice a vznik pohádky

Pohádka je epický útvar lidové slovesnosti, nazývaný také jako báchorka, který procházel ústním předáváním z generace na generaci a později byl sběrateli folkloristiky v nějaké podobě (nebo častěji v několika různých podobách) zaznamenán. Ve skutečnosti je však pohádka jednou z nejsložitějších literárních oblastí, užívající převážně prózu... V pohádkách je kladen důraz na děj, který je fantastický, mimořádný, nepravděpodobný, vystupují v něm nadpřirozené bytosti, kouzelné předměty, nadlidské schopnosti, zázračné vyřešení problému, častá bývá metafora, symbolika a personifikace. Děj pohádky není vázán na konkrétní čas a prostor a nevztahuje se ke konkrétní situaci. Děj je vždy uzavřený a zpravidla dochází k vítězství dobra nad zlem.

Původně se jedná o lidový žánr, nejčastěji psaný v próze. V moderní době se termín pohádka vžil také pro příběhy, které končí neobyčejně šťastně "pohádkovým" romantickým koncem.

Pohádky jako samostatný žánr vyčlenili až spisovatelé v období renesance. Tento termín byl následně pevně ukotven díly mnoha literátů.

Definice pohádky jako takové je složitá, neboť je objektem zkoumání tří vědeckých disciplín: literární věda (zkoumá pohádku jako literární útvar), pedagogické vědy (vnímají pohádku jako prostředek výchovy) a psychologie (jako vzor pro chování v rámci procesu socializace, ale současně aktivuje jeho fantastické myšlení).

O pohádkách panuje značně zkreslená představa, že byly určeny dětem a že musí vždy dobře končit. Takové představy se nezakládají na pravdě, neboť je známa celá řada (nejen autorských) pohádek, jejichž konec nelze označit za dobrý a vůbec nebyly určeny dětem. Tyto pohádky byly jakýmsi vzorovým příběhem o lidských vlastnostech, tyto

pohádky byly vyprávěny, když šly děti spát. Základním motivem pohádky bývá boj dobra se zlem. Dobro a zlo bývá obvykle ztělesněno nadpřirozenými bytostmi, které mývají velice vyhraněné charakteristické vlastnosti. Pohádky určené pro děti v sobě nesou úlohu morálního poučení dítěte.

Oblast psychologie na fenomén pohádky nahlíží jako na nezastupitelný prostředek rozvoje řeči, fantazie a intelektuálních schopností v rámci fylogeneze dítěte.

Vznik pohádky se prolíná se vznikem lidstva a jeho kultury. Není však možné vymezit vznik pohádky na časové ose.

1.2 Způsoby šíření pohádek

Ústní lidová slovesnost vznikala již v nejstarších dobách, kdy ještě nebylo známo písmo. Už v pravěku byl život lidí ovlivňován vztahem k přírodě a různé přírodní úkazy, které si neuměli vysvětlit, si představovali jako demony a božstva. Vznikaly tak různá zaklínadla a zaříkávadla, aby si tato božstva udobřili. Postupem času pak začaly vznikat pranostiky, přísloví, pořekadla a mýty. Existují i velmi staré písemné záznamy např. na egyptských papyrech z 13. stol. př. n. l., nebo zápisky pohádek z období antiky či středověku. Avšak až nástup romantismu na přelomu 18. a 19. stol zaznamenal mezník. Lidová kultura se v tomto období stává dokladem národní tradice. Kromě sbírek lidových písní vznikají v Evropě sbírky lidových pohádek. Mezi nejznámější sběratele patřili: bratři Grimmové, A. N. Afanasjev, u nás například K. J. Erben, F. L. Čelakovský či B. Němcová.

Pohádky rozdělujeme na lidové (nebo také folklorní) a autorské.

Lidové pohádky jsou žánrem lidové slovesnosti a patří k nejstarším a nejrozšířenějším formám ústní slovesnosti. Každý národ, ale i menší socioskupiny, odrážel svůj způsob života, vztahy dobra a zla, ve fiktivním či fantastickém příběhu, satiricky nebo humorně, kde hrdinové překonali útlak, bídu a chudobu a svou dobrosrdečností a mravností vítězí nad zlem, úklady lidí, draků, ... Zajímavostí lidových pohádek je, že v různých světových kulturách mají velice podobné rysy a to i přesto, že je téměř vyloučen kontakt těchto kultur. Folklorní pohádky byly často předváděny formou domácího divadla, o provedení těchto soukromých představení však neexistují téměř žádné zprávy.

Autorské pohádky vznikaly již ve středověku, nejčastěji zpracováním nějakého známého díla. Ve středověku takto byla zpracovávána např. rytířská epika, děj byl pouze přenesen do jiného prostředí. Do autorských pohádek patří i tzv. divadelní a filmové pohádky.

Ve 20. století se tvorba pohádek komercializuje, dochází tak místy k směřování

k poutavosti a zábavnosti na úkor hlubšího příběhu a poučnosti. Upouští se od čtení knih a pozvolna se přechází k jednodušším metodám šíření pohádek prostřednictvím televize a počítačů.

2. Seznámení s problémem

2.1 Psychologický vývoj dítěte

Mnozí rodiče si při výchově dětí často kladou otázku, ve které fázi dětského věku je pro co vhodná doba a co kdy nepromeškat. Podle mého názoru je k plynulému a zdravému psychologickému vývoji nejdůležitější láska a porozumění dítěti. Nedílnou součástí výchovy je trpělivost a věřím tomu, že dítě je snad ten největší zázrak pro každého normálního rodiče, ale občas nás určitě dokáže pořádně rozčílit, nebo se může stát, že nejsme dobře naladěni třeba i z práce, ale to by dítě nikdy nemělo pocítit a vždy bychom mu měli trpělivě odpovídat na jeho zvědavé otázky. Vždyť hra, učení a práce má největší vliv na vývoj myšlení každého dítěte. Věřím tomu, že dnešní rodiče vychovávají své potomky v trošku více uspěchané době, než v době kdy vychovávali rodiče mě. Ale i přesto musím říct, že se mně a mojí sestře věnovali rodiče naplno. Z dětství neznám víkend u televize nebo odpověď „nemám čas“. Od útlého věku mi rodiče četli před spaním a do dnešního dne vím podle kterých knih jsem si udělala představu o jednotlivých pohádkových postavách.

Vývoj osobnosti není samovolný proces, ale představuje výsledek interakce vnitřních vlivů (dědičné a vrozené) a vnějších vlivů (prostředí a výchova). Protože vzájemné působení všech biologických a sociálních vlivů na utváření psychiky a osobnosti je u jednotlivých osob odlišné, je každá osobnost jedinečná.

Lidský život lze rozdělit do několika stádií, toto rozdělení však doposud není jednotné. J. A. Komenský vypočítává ve svém díle Orbis Pictus, že člověk je nejprve nemluvně, dítě, potom batole, mládenec či děvče, jinoch či panna, muž nebo žena, stařec nebo bába a nakonec kmet či sešlý stařec nebo sešlá bába.

K nejznámějším vývojovým teoriím patří např. Vývojová teorie od Sigmunda Freuda,

který se zabýval teorií psychosexuální. Dále teorie Erika H. Eriksona, který navrhl a popsal osm vývojových stádií – teorie psychosociální. Jean Piaget, který přinesl do psychologie teorii kognitivního vývoje. Ve vývojové psychologie je však mnohem více teorií a mnohem více autorů, než jsme si zde pro příklad uvedli.

Podívejme se nyní na jednotlivá stádia psychologického vývoje dítěte.

Prenatální období

Jedná se o vývoj před narozením, které dělíme ještě na dvě další období a to: od početí do druhého měsíce a od počátku třetího měsíce až do porodu. Početí dítěte je jeden z nejrůznějších okamžiků života, ve kterém je dána dědičná výbava, pohlavní diferenciaci a četnost početí. Antenatální období trvá zhruba devět měsíců. V tomto období může dojít k poškození plodu, když matka onemocní některými infekčními chorobami. Rovněž špatná životospráva matky v těhotenství a postoj matky k těhotenství může mít vliv na vývoj plodu. Není pochyb o tom, že jiné podmínky má plod v nitroděložní fázi vývoje, když se matka na dítě těší a jiné, když jej matka čeká s obavami.

Od počátku třetího měsíce těhotenství má již plod lidský tvar a podobu. Samostatného života je plod schopen od 30. týdne. Od šestého měsíce vede plod aktivní citový život a dokonce vnímá, zda je vztah mezi rodiči harmonický nebo disharmonický. V odborné literatuře se uvádí, že na osobnosti ještě nenarozeného dítěte může zanechat hluboké stopy úzkostné a záporné citové ladění matky. Naproti tomu kladné emoční ladění matky, která se na dítě těší a pocit jistoty mohou významně přispět k zdravému psychickému a osobnostnímu vývoji člověka.

Co se týká průběhu porodu, tak i ten má vliv na vývoj dítěte. Předčasný nebo neobvyklý průběh porodu může ovlivňovat některé duševní poruchy dítěte.

Novorozenecké období

Novorozenecké období začíná dýcháním plicemi a končí zahojením pupeční šňůry. Období novorozence je vlastně přechodná vývojová fáze, ve které se dítě přizpůsobuje přechodu z děložního prostředí do mimoděložního prostředí a reaguje převážně púdově a instinktivně, má pouze vegetativní „já“. Tento přechod mohou rodiče usnadňovat, pokud se o dítě správně starají. Novorozenec žije převážně podkorovým reflexním životem, většinu času prospí. Proto je také prvním výchovatelem tohoto období zajistit dítěti dostatečný a nerušený spánek, který je jednou ze základních podmínek zdárného vývoje vyšší nervové činnosti a optimálního funkčního stavu nervové soustavy. Přestože má novorozeně vyvinuty pouze některé základní reflexy, nemůžeme předpokládat, že ještě vůbec nevnímá a že tedy nepotřebuje mnoho pozornosti. Novorozenci i kojenci jsou velmi vnímaví na náladu a duševní rozpoložení matky. Někdy potíže malého dítěte (např. průjem) vymizí, když provedeme místo léčby kojence psychoterapii matky. Dítě dokonce může vycítit, když je matky nervózně drží, pak dítě ztrácí pocit bezpečí a prožívá úzkostné stavy. Tedy i malé dítě vycítí, je-li ve spolehlivých a pevných rukou.

Kojenec

Od druhého měsíce do roku lze hovořit o období kojeneckém či o období nemluvněte. Během tohoto období dítě prodělává prudký vývoj pohybových, smyslových, poznávacích a citových vlastností. Dobře podněcované děti už koncem druhého měsíce dávají najevo radost z přítomnosti a pozornosti dospělých osob. Ke správnému vývoji je třeba, abychom se na dítě v tomto období často usmívali a laskavě s ním hovořili. S celým vývojem dítěte úzce souvisí hra. Dítě má vlastně už od třetího měsíce výraznou potřebu si hrát. První hračkou dítěte je chrastítka, které s oblibou dává do úst, jako ostatně všechny předměty, které má na dosah. Rodiče často zabraňují dítěti

v tomto způsobu hry, ale není to správné. Dítě totiž všechny předměty ústy ohmatává, tím se s nimi seznamuje a dokonaleji je poznává. Je však nutné dbát o dodržování hygieny a bezpečnosti. Mimo to si dítě samo hraje ještě s ručkami, také hry s nožkami mají děti rády. Obzor dítěte rozšiřuje pasení hříbat, kterým se také urychluje vývoj pohybových činností a držení těla. Za hru dítěte můžeme také považovat ukazování na sebe samého v zrcadle, dítě se na sebe často usmívá a brouká si. Podobně se chová, když mu ukazujeme zelené listí stromů, to děti zvláště uklidňuje. Po půl roce také učíme dítě rozumět názvům okolních předmětů a pojmenováváme před ním blízké osoby. Je třeba všechny věci v okolí označovat srozumitelně a bez mazlení v řeči. Po osmém měsíci učíme děti reagovat na výzvy. Vyzýváme také děti k opakování slabik a slov. Ukazujeme obrázky zvířátek v dětských knihách. Jakmile dítě bezpečně sedí, a to bývá kolem osmého měsíce, měli by s ním rodiče často jezdit na procházku, protože se tím velmi rozšiřuje duševní obzor dítěte. Pokud jde o návyky při hře, má se dítě do tří let naučit zacházet s hračkami šetrně, což však po ročním dítěti ještě požadovat nemůžeme, nemáme však nechat přebíhat dítě těkavě od jedné hračky ke druhé. Od dvou let si má dítě hračky samo uspořádat a poklidit. Hrou výrazně působíme také na návyk koncentrace, soustředění pozornosti dítěte, která u dětí, s nimiž si dospělí ani v tomto období ani později nehrají, nebývá dostatečně zralá při vstupu dítěte do školy.

Batole

Batolivé období se dělí na dvě části – první je období mladšího batolete (1 až 2 roky) a druhá je období staršího batolete (2 až 3 roky)

Období batolete je charakterizováno především prudkým rozvojem zrakového a sluchového vnímání. Rozvojem pohybových schopností a dovedností. Rozvojem mimických a pantomimických výrazových projevů, řeči, myšlení a fantazie. S rozvojem řeči a myšlení dítěte roste také uvědomění sebe sama a rozvoj vůle dítěte – dítě bývá

často vzdorovité. Začátkem vývojového období batolete začíná období aktivního ovládní jazyka. Dítě nejprve dovede pojmenovat lidi a hodnoty, které ve svém okolí pociťuje jako nejdůležitější. Podle toho jakou má dítě příležitost ke hraní, případně podle toho jak s ním rodiče rozmlouvají, vyprávějí pohádky, ukazují mu obrázky, se dítě učí pojmenovat i řadu hraček a pohádkových bytostí. V souvislosti s vývojem řeči batolete se zdokonaluje i myšlení, zvláště abstraktní. Pro vývoj myšlení dítěte je důležité, aby rodiče zaujímali vážný postoj k otázkám dítěte. Dítě má na každou otázku dostat přiměřenou odpověď. Na začátku batolícího období si děti hrají vedle sebe“, bez kooperace s jinými dětmi, kdežto na konci je již patrná sociální hra.

Předškolní věk

Období předškolního věku trvá od konce 3. roku do 6. roku a označuje se také jako první dětství. Základní rysy a osobnosti člověka se začínají utvářet již v předškolním věku. Prvních 6 let života je často pro další vývoj osobnosti člověka rozhodující. V souvislosti s tělesným vývoje a vývojem motoriky dítěte v předškolním věku je třeba se také zmínit o hrách dětí v tomto období. V předškolním věku se stává hra dominantní činností dítěte, která významně stimuluje rozvoj osobnosti dítěte. Děti v tomto věku mají v oblibě právě tyto hry: pohybové (tanečky, hry s míčky, honičky, přeskakování,...), hry na někoho (na učitele, na tatínky a maminky, na kamarády a kamarádky, na průvodčího,...), hry konstruktivní (kreslení, modelování, ...). Při hrách již zřetelně mezi dětmi rozeznáváme submisivní a dominantní typy dětí. Děti se učí prosazovat svá přání a své koncepce i podřizovat se koncepcím jiných dětí. Začínají být citlivé na uznání ostatních členů skupiny. Hra působí jako velmi důležitý činitel nutný k rozvoji dětí. Povzbuzuje zručnost a vynalézavost dítěte, při hře jsou děti nejspokojenější. Hrou děti cvičí své schopnosti a získávají cenné zkušenosti. Způsob hry velmi mnoho vypovídá i o tom, jaké je dítě po citové a povahové stránce. Čím je dítě

mladší, tím bouřlivěji se citově projevuje a tím bezprostředněji, rychleji vedou jeho emocionální hnutí k jednání.

Již před 2. rokem dítěte a jeho oblíbenou hračkou začíná vznikat důvěrné přátelství. Takové hračky později dítě říká své nejtajnější starosti, radí se s ní, svěřuje jí svá nejskrytější přání. Pozorujeme-li, že dítě svou oblíbenou hračku kárá či dokonce bije, je nám to ukazatelem nějakého negativního citového zážitku dítěte, jeho hněvu či zlosti. Hračka pomáhá dítěti přenést se přes nepříjemné situace, pomáhá mu vyrovnat se s pocity strachu, hněvu, zlosti, vzteku, závidosti, lítosti apod. je velkou chybou, když rodiče trestají dítě odnětím jeho oblíbené hračky.

Ve vývoji řeči po třetím roce jde u normálních dětí jen o rozšiřování slovníku (jde o věk otázek „proč?“). S vývojem řeči úzce souvisí i vývoj myšlení, které je u dětí velmi těsně spjato s konkrétními životními situacemi. Obzor myšlení a představ dětí se stále rozšiřuje, podobně jako se rozšiřuje obzor zkušeností dítěte a rozsah jeho slovníku. Mezery v chápání světa dítě velmi snadno a hravě překlene fantazií, která vytváří z předškolního věku dítěte klasickou dobu pohádek. Stavem fantazie je také vysvětlitelné, že mezi realitou a snem u dětí není takový rozpor, jako u dospělých. Přestože dítě produkuje smyšlenky, sděluje vlastně bezprostředně své zážitky, které si peje s fantaziemi, protože nemá pevnou hranici mezi fantazií a skutečností a proto nehovoříme o lži v pravém slova smyslu. Dítě pochopitelně také neumí rozpoznat smyšlenky dospělých od skutečnosti, protože podléhá sugesci dospělých. Neměli bychom je proto nikdy mást schválně. Nikdy se nevysmívejme naivním otázkám dětí. Výsměch a ironie ničí rozvíjející se sebedůvěru dětí. Děti si naše odpovědi dlouho a přesně pamatují. Mají proto vždy dostat logicky přijatelnou, věcnou, pravdivou a jejich věku přiměřenou odpověď.

Výraznými kvalitativními změnami prochází také sociálně psychologický vývoj, vývoj

sociálních vztahů dítěte. Dítě se začíná do jisté míry emočně osamostatňovat od úzkého kruhu rodiny a stále intenzivněji vrůstá do skupiny svých vrstevníků, kterým už někdy dává přednost před rodiči. Tento proces je vhodné podporovat tím, že navykáme děti na občasnou nepřítomnost rodičů, zvykáme je na péči jiných osob. Citový život dětí tohoto období je stále bohatší a diferencovanější. Narůstá především sociální citění. Objevuje se už ve výrazné formě cit kamarádství, soucit, radost z radosti druhých, ale také škodolibost, závist, žárlivost, pocity zahanbení a křivdy. Ke konci období se již objevují první dětské lásky.

Rodiče by se měli častěji zamýšlet nejen nad tím, zda má dítě uspokojeny hmotné potřeby, které v dnešní době většinou děti uspokojeny mají, ale i potřebu citového vyžití. Citové strádání u dětí v předškolním věku může vést k chronickým poruchám v oblasti společenského citění. Není-li tato potřeba respektována a uspokojena, může dojít k tzv. emoční deprivaci. Tímto termínem označujeme stav citového strádání, způsobený nedostatečnými citovými vazbami k jiným lidem, hlavně k rodičům, sourozencům, později k sexuálním partnerům nebo také tím, že tyto vazby zcela chybějí.

Závěrem bych ocitovala ruského pedagoga K. D. Ušinského:

„Opravdu, lidská povaha se vytváří z největší části v prvních letech života. Vše, co se do povahy ukládá v těchto prvních letech, klade se tam natrvalo, stává se druhou přirozeností člověka. Co si člověk osvojuje později, nikdy už nemá tu hloubku, jakou vyniká vše, co si osvojíme v dětských letech.“

2.2 Působení vychovatele na rozvoj dítěte

Vychovatel jako zahradník

„Práce vychovatele se podobá práci zahradníka, který pečuje o různé rostliny. Jedna rostlina má ráda ostrý sluneční svit, jiná chladivý stín. Jedna má ráda břeh potoka, jiná vyprahlý vrcholek hory. Jedné se nejlépe daří na písčité půdě, druhé na úrodné hlíně. Každá musí mít péči přiměřenou svému druhu, jinak jejich naplnění nedojde cíle.“

'Abdu'l-Bahá

Výchova znamená úmyslné zásahy do duševního vývoje dítěte, kterými chceme dosáhnout určitého cíle, které jsou přijatelné pro danou společnost. To vysvětluje, že neexistuje žádná ideální všelidská výchova pro všechny časy, a proto v každé době musíme vychovávat jinak.

Do výchovy dětí se promítají zkušenosti s rodiči, blízkými, ale i vlivy sociálního prostředí, ve kterém se pohybujeme. Každý člověk se rodí s dvěmi základními schopnostmi – schopnost MILOVAT a schopnost POZNÁVAT.

Rozvíjejí se vlivem tělesných podmínek (biologické faktory), vlivem okolí (sociální dimenze) a duchem doby (světonázorová dimenze). Z obou základních schopností se postupně vyvíjejí všechny ostatní schopnosti. Ze schopnosti milovat se vyvíjí oblast emocionality, citů, mezilidské vztahy. Ze schopnosti poznávat strukturujeme své prožitky – hledání otázek a odpovědí, schopnost učit se a předávat zkušenosti dál. (Peseschkian, 1999)

Duševní činnost je určena výhradně činností mozku, který přijímá podněty ze zevního světa a i z vlastního těla a odpovídá na ně. Na některé podněty jsou již připraveny odpovědi a v tomto případě mluvíme o vrozených reflexech a instinktech. Na

jiné otázky se teprve vhodné odpovědi formují, dochází k vytváření určitých zaběhnutých spojení v mozku a tím k ustáleným projevům, které označujeme jako podmíněné reflexy nebo návyky.

Všichni význační pedagogové se shodují v tom, že dítě máme vychovávat „již od kolébky“ (J. A. Komenský). Ovšem výchova v kojeneckém věku má zvláštní ráz. Základní biologické potřeby kojence jsou potrava, spánek, teplo a pohodlí. Jestliže je správně uspokojujeme, vzniká u dítěte pocit libosti, který je předpokladem pro další výchovatelské působení a kromě toho připravujeme půdu pro kladné sociální vlastnosti. Jestliže je neuspokojujeme, vzniká pocit nelibosti, který je překážkou další výchovy a vhodnou půdou pro vznik záporných sociálních vlastností, jako je nedůvěra, strach a zlost.

Když se něco učíme, něco si osvojujeme, tvoříme, závisí cíl a smysl této činnosti na tom, proč a pro koho se to děje. Důležité je dítě respektovat s jeho současnými schopnostmi, ale zároveň je nutné v něm vidět i další schopnosti, které by se mohli rozvíjet s jeho dalším vývojem.

Vztahové osoby působící na výchovu – matka, otec, sourozenci, prarodiče, příbuzní, sociální okolí – vychovatelky v MŠ, učitelé na ZŠ – mohou ovlivňovat duševní vývoj dítěte jak pozitivně, tak i negativně. Vliv vychovatele působí i na zvyky a návyky jako jsou udržování čistoty, zdvořilost, spravedlivost, soudnost. Zanedbání výchovy v tomto ohledu, díky nedostatku vzorů, může vézt k asociálnímu chování, nepřizpůsobivosti, ale i k psychickým a psychosomatickým problémům. Správný vliv vychovatele vede k vývoji zralé osobnosti. Výchova hraje klíčovou roli v rozlišování mezi vlastními přáními a potřebami a mezi požadavky okolí. Dítě si od vychovatele osvojuje i způsoby komunikace – správně kladené otázky, rady, informace i reakce na problematiku situace – postoj k problémům a konfliktům v rodině i mimo ni.

Soustředme se nyní na **vychovatele – rodiče**. Rodič jako vychovatel je základním kamenem pro duševní vývoj dítěte. Jako první působí na dítě a je jeho prvním vzorem. Vlivem vztahu rodič-dítě se rozhodujícím způsobem rozvíjí osobnost – rozvíjí se schopnost milovat, pohybovat se ve skupině, ... Zkušenosti z rodinného kruhu jsou v životě postupně doplňovány vlastními zkušenostmi. Výchovou je také rozvíjen vztah dítěte k sobě samému. Rodičovský vzor provází dítě celý život – mezilidské chování, společenské názory, adaptabilita, partnerství, představy o manželství, věrnost, čestnost, ale i postoj ke kritice a konfliktům. Rodinným soužitím se formují a vyvíjejí sociální normy a pravidla. Vztah rodičů a dítěte je základní veličinou také pro citový rozvoj dítěte. Věnují-li rodiče svému potomkovi dostatek péče a lásky, vyvíjí tím jeho budoucí schopnost navázat vztah a důvěřovat. Není-li tomu tak, vzniká u dítěte podvědomí pocit nedůvěry v okolí a neschopnost vytvářet vztahy s ostatními, nízké sebevědomí, podceňování se, ... Vychovatel poskytuje dítěti nepřetržitě zpětné vazby – informace o tom co se smí a co ne, co se od něj očekává, kdy je hodnoceno kladně a kdy je ostatními napomínáno, odmítáno. Hierarchie rolí může být zdůrazněna využíváním odměn a trestů se zdůrazňováním disciplíny. Ale musíme si být vědomi toho, že výchova kde se stále jen rozkazuje a zakazuje, není právě nejlepší. Rozkazy a zákazy nebudeme tedy plýtvat, ale za to budeme důsledně kontrolovat jejich plnění. Jedině tak dosáhneme, že budou přijímány a plněny se samozřejmostí. Dobře vychované dítě nebude již čekat na rozkazy a bude umět v každé situaci volit správný způsob jednání. Dítě potřebuje pochvaly, aby se upevnila jeho sebedůvěra, ale pochvalu zaslouží jen čin mimořádný, nikoli plnění samozřejmých povinností. Odměn pak používáme ještě s větší opatrností. Dítě si nesmí zvyknout, že má poslouchat jen proto, že za to něco dostane, že má pracovat a pomáhat jen proto, aby z toho mělo nějaký prospěch.

Nelze považovat některý z mnoha výchovných postupů za správný či obecně platný. Každá rodina má své specifické sociální uspořádání, specifický smysl pro hodnoty a

proto má každý vychovatel své specifické výchovné návyky, které si osvojil od svých rodičů a které získal životními zkušenostmi.

Rodiče poskytují svému dítěti v průběhu přirozených společných aktivit ničím nezastupitelný komplementární model chování dvou pohlavních pólů zastoupených v přírodě. Jakékoliv nahrazování rodičů v jeho prvních letech života komplikuje dítěti do značné míry chápání signálů, které mu okolní svět vysílá. (Šulová, Praha, 2004)

Role rodiče je dle mého názoru nezbytná pro kvalitní vývoj dítěte a nesouhlasím s tvrzením, že je dítě v raném věku dostatečně adaptabilní, unese jakoukoliv péči a stačí mu, když je zajištěno naplňování jeho základních potřeb. I když máme pocit, že dítě nevnímá co se kolem něj děje, musím mít stále na paměti, že tomu tak není. I malé nemluvně vnímá pozitivní či negativní chování rodičů, které si postupem vývoje nevědomky osvojuje. Již v kojeneckém věku dítě potřebuje k správnému duševnímu vývoji projevy lásky a náklonnosti, právě tak jako potřebuje kalorie a vitamíny k svému vývoji tělesnému. Všechny ty úsměvy, laskání a mazlení mají svůj význam a děti, které je nepoznaly se opožďují nejen ve svém duševním vývoji, ale nepřibírají na váze a jsou méně odolné při různých chorobách. Ale i větší dítě má mít možnost projevovat někomu svou přichylnost a lásku a také má pocitovat, že je jeho láska opětována. Ovšem přemíra lásky může někdy škodit, zvláště vede-li k nadměrné povolnosti a shovívavosti, nebo jestliže vyústí v přehnané ochraňování dítěte. Spravedlivá a povzbudivá láska vychovatelů, plná pochopení a porozumění pro dětskou duši, vytváří nejspolehlivější základy pro budoucí sociální rozvoj dítěte.

Vnímáme-li jako vychovatele standardní model rodiny (otec-matka-dítě), nabízí se nám otázka rozdílností rolí matky a otce při výchově. Dříve převládal názor, že hlavním vychovatelem dítěte je matka a otec je jakýmsi pomocníkem. Pravdou je, že přístup otce k výchově je odlišný od přístupu matky. Oba jsou ale nezbytnou součástí výchovy a mají

nezaměnitelný vliv na psychický vývoj dítěte.

U matky převládá snaha získat ničím nerušenou pozornost dítěte, udržovat blízkost, kontakt tělesný i oční, péče o komfort dítěte. U otce převažuje experimentování a explorace s dítětem. Zjišťuje, co už dítě umí, podceňuje jeho aktivitu. (Šulová, Praha, 2004)

Jedním z dalších výchovných elementů v rámci rodiny jsou **prarodiče** – jakási druhá alternativní rodičovská dyáda. Prarodiče představují jiné modely chování. Je-li rodina neúplná nebo disfunkční, mohou prarodiče sloužit jako náhradní identifikační vzor.

Typy matek a otců podle N. Peseschkiana:

Matka z povolání: Tato matka je tady v první řadě pro své děti. Vaří, uklízí a udržuje pro děti všechno v pořádku

Úzkostná matka: Tato matka je přesměřena opatrná a pokouší se odstranit svým dětem z cesty všechny těžkosti. Ve všem vidí nebezpečí a něco negativního

Matka-knihovna: výchova dětí je povinností, je při ní nadměrně přesná, drží se plánů a knih, chybí jí však přirozená náklonnost a láska.

Otec-diktátor: ke svým dětem se chová jako k vojákům, s přísnou disciplínou trvá na dodržování pravidel

Otec-kouzelník: dětem dává úplnou svobodu a je pro ně kamarádem, výchova leží na matce

Suverénní otec: jedná s dětmi jako se sobě rovnými, nechválí je ani nekárá, výchovu vidí v pouhé přímosti jednání

Podívejme se nyní na předškolní instituce jako na vychovatele:

Dětské jesle (od 3měsíců do 3let věku) - využívají je rodiče jako alternativu „paní na hlídání“. Výhodou jeslí je setkání s vrstevníky, což vede k rozvoji sociálních vazeb. Nevýhodou vidím v odpoutání od matky – dítě v tak útlém věku potřebuje individuální péči. Využívání této nerodičovské péče může vést k vytvoření nejisté vazby. Tak malému dítěti nevysvětlíte, že rodiče musí do práce a podle mého mu nemůže prospívat ani střídání prostředí, ve kterém tráví čas.

Mateřská škola (od 3 do 6let) – Termín mateřská škola v některých zemích označuje součást formálního školního systému, zatímco v jiných zemích může znamenat předškolní zařízení nebo opatrovní péči. Funkcí MŠ je naučit děti komunikovat, hrát a integrovat s ostatními. Dříve školky představovali alternativní rodinnou výchovu, kdy vychovatelky představovaly „hodné tety“. Nyní se MŠ přeměňují podle západních vzorů na jakési „přípravné kurzy“ před nástupem na základní školu. Řídí se školními osnovami podle prvních tříd základních škol. Od 3let dítě začíná obracet pozornost ke svým vrstevníkům, do té doby upřednostňovalo hru s dospělými. V tomto období začíná první proces socializace dítěte. MŠ umožňují navazování prvních kamarádských vztahů, dává dítěti možnost porovnávat se se svými vrstevníky. MŠ poskytují adekvátní vývoj dětem z rodin, kde jim z nejrůznějších důvodů není věnována pozornost a péče. V MŠ si předškoláci osvojí návyk na cizí autoritu – pro mnohé je to první setkání s jinou autoritou než s tou rodičovskou. Učí se přizpůsobovat v cizím prostředí, učí se podřizovat určitému rytmu a pravidlům. Dítě, které je příliš fixované na rodinu, je od této fixace v MŠ postupně odpoutáváno. Teprve po třetím roce má život v dětském kolektivu významný vliv na duševní rozvoj dítěte. Malé dítě potřebuje k správnému duševnímu vývoji pocit bezpečí a tento pocit bezpečnosti mimo okruh rodiny nutně ztrácí. Může citově přilnout jen k jedné dospělé osobě a všude tam, kde se vychovatelky

při pracovních směnách střídají, musí být citový vývoj narušen. Vychovatel musí mít nejen vrozenou lásku k dětem, ale též schopnost trpělivého a usměvavého jednání za všech okolností, schopnosti oprostít se ve službě od vlastních starostí a problémů. Jen odborně vzdělaný a uvědomělý učitel může mít autoritu u svých žáků. Učitel si musí být stále vědom toho, že nejvíce vychovává svým příkladem.

Při výchově dítěte je nedůležitější dítě nepřeceňovat, ale ani nepodceňovat. Zkrátka dovolit dítěti, aby bylo dítětem... a to naprosto trefně můžeme vidět v níže uvedených vzkazech pro rodiče:

- Nerozmazlujte mě. Vím dobře, že bych neměl dostat všechno, oč si řeknu...jen vás zkouším.
- Nebojte se být přísní a pevní. Mám to raději – cítím se tak bezpečněji.
- Nedovolte, abych si vytvořil špatné návyky. Musím spoléhat na Vás, že je včas odhalíte.
- Nedělejte ze mě menšího, než jsem. Nutí mě to, abych se choval nesmyslně jako „velký“.
- Nevnučujte mi, že mé chyby jsou hříchy. Nabourává to můj smysl pro hodnoty.
- Nenechte se příliš vyvézt z míry, když řeknu, že Vás nemám rád. Nejste to Vy, koho nenávidím, ale Vaše moc, která mě ohrožuje.
- Nechraňte mě před všemi následky mého jednání. Potřebuji se někdy naučit snášet obtíže a bolest.
- Nevěnujte přehnanou pozornost mým drobným poraněním a bolístkám. Dokážu se s tím vyrovnat.

- Nesekýrujte mě. Musel bych se bránit tím, že budu „hluchý“ a budu dělat mrtvého brouka
- Nedávejte ukvapené sliby. Pamatujte, že se cítím mizerně, když se sliby nedodržují.
- Nezapomínejte, že se nedokážu vždycky vyjádřit, jak bych chtěl. Nejsem proto někdy docela přesný a nebývá mi rozumět.
- Nepokoušejte nadměrně mou poctivost. Dostanu strach a pak lžu.
- Nebuďte nedůslední. To mě úplně mate.
- Neříkejte, že mě nemáte rádi, když dělám příšerné věci.
- Neříkejte, že mé obavy a strach jsou hlouposti. Pro mě jsou hrozivě skutečné a hodně pro mě znamená, když se mi snažíte porozumět.
- Nesnažte se mi namluvit, že jste dokonalí a bezchybní. Hrozně mě šokuje, když zjistím, že to tak není.
- Nikdy si nemyslete, že je pod Vaši důstojnost se mi omluvit. Po upřímné omluvě se můj vztah k Vám stává vřelejší.
- Nezapomínejte, jak rychle dospívám. Je to určitě těžké držet se mnou krok, ale prosím snažte se.
- Nezapomeňte, že nemohu dobře vyrůst bez spousty lásky a laskavého porozumění, to Vám nemusím říkat, že ne?

2.3 Rodina dnes

Rodina je zrcadlem, které odráží aktuální změny ve společnosti. V dnešní době se projevuje zvýšená orientovanost na jedince oproti celku. Upřednostňuje se hledání osobního pocitu štěstí, harmonie a smyslu života. Naopak je upozadňována tendence sociology nazývaná „dítěcentrismus“, která je typická pro lokality s menší materiální stabilitou. Chybí očekávání trvalosti vztahu a objevuje se mnoho alternativ partnerského soužití. Rodičovství se odsouvá na pozdější věk (budování kariéry, zázemí, ...). Intimní vztahy jsou navazovány bez vazby na jejich možné následky, tedy reprodukci.

Za obvyklou je považována předmanželská zkušenost v oblasti sexu.

Jsou stírány rozdíly mezi specifickostí mužské a ženské role. Dříve platilo, že žena je hlavně matkou, vychovatelkou a stará se o domácnost. Dnes už toto neplatí, tuto roli může přebrat i muž, což dříve bylo naprosto nemyslitelné.

Dříve bylo běžné soužití třígenerační rodiny pod jednou střechou. Domácnost a výchova dětí byla výhradně úkolem matky, muži byli „hlavou rodiny“, starali se o její zabezpečení a rozhodovali o jejím životě. Vlivem doby došlo k opouštění tradičních rolí žen a mužů. Začaly vznikat nové typy rodin, které byli dříve nepřipustné, např. rodiny uzavřené sňatkem až po narození potomka, rozvedené rodiny, rodiny žijící ve volném (nemanželském) vztahu nebo rodiny, kde partneři jsou homosexuálové. Všechny tyto typy rodin byly pro společnost naprostým tabu.

Došlo k zrovnoprávnění muže a ženy v roli vychovatele. Muži mají stejné předpoklady k péči o malé děti jako ženy. To vše vede k tomu, že otcové hrají ve výchově dětí stále větší roli. V dnešní době existuje možnost, aby otec převzal plnou péči o dítě za stejných podmínek, které byly dříve vyhrazeny pouze ženám. Je to dáno úspěšností dnešní doby a finančními možnostmi rodičů. Je stále běžnější, že vydělává-li žena více než

muž, dochází k tomu, že na mateřské dovolené se ocitá muž a žena se tímto stává živitelkou rodiny.

Vzhledem k hektické době, ve které nyní žijeme, je výchovné působení rodičů nahrazováno různými výchovnými institucemi. Činnosti dříve zajišťované rodinou jsou zajišťovány náhradním způsobem společností.

Zvyšuje se věkový průměr uzavírání sňatků a porodnosti. Zvyšuje se počet dětí narozených mimo manželství. Nabízí se nám tedy otázka, co si vlastně můžeme představit pod pojmem „zdravá rodina“? Podle L. Šulcové (2004) je za „zdravou rodinu“ považována rodina soudržná, respektující však autonomii každého jednotlivce. Zdravá rodina umožňuje samostatnost, osobní zodpovědnost, nezávislost v myšlení a hodnocení. Zároveň ale poskytuje pocit emoční blízkosti, sounáležitosti a vzájemnosti. Ve zdravé funkční rodině jsou jasně vymezeny role, jsou jasně formulovány mezigenerační hranice a komunikace je jasná bez zamlžování, tabuizování, zákazů a vysvětlování. Základní funkcí rodiny je funkce emocionální. Tato funkce podle mého nemůže být nikým a ničím jiným nahrazena.

Podle L. Šulcové (2004) pozorujeme v současné společnosti několik převažujících přístupů k dítěti:

- tradiční přístup – rodiče věnují dítěti maximální zájem a péči, potřeby dítěte jsou na prvním místě – jedná se o tzv. výše zmiňovaný „dítěcentrismus“
- moderní přístup – vnímá dítě jako součást života rodičů či rodiny, jako znak jejich úspěchu jak genetického, tak výchovného
- hledající přístup – návrat k přírodě, inspirace u přírodních národů

Na dnešní rodinu působí i životní podmínky, ve kterých současné děti vyrůstají.

Ovlivňují prožívání dětí, jejich vlastnosti, projevy. A to jak pozitivně tak i negativně.

Dnešní fáze, ve které se rodina vyvíjí je nazývána „postmoderní rodina“. Rodina se stává jednou z možností vedle již výše zmíněných alternativ soužití a péče o dítě.

Vzhledem k častějším rozvodům a uzavírání druhých a třetích manželství je život dítěte mnohem komplikovanější. Kombinuje život u matky s novým partnerem s životem u otce s jeho novou partnerkou, čímž se do jeho života dostávají další sourozenci i když nevlastní – dítě se učí s nimi vycházet a ne vždy se vydá správnou cestou. Samozřejmě tímto může docházet k rozšiřování horizontů v oblasti střetávání, pozitivního ovlivňování, k neúměrným citovým a rozhodovacím zátěžím, traumatům z nevládnutelných situací a raným životním krizím dítěte.

Rodina se mění. Vstupují do ní i jiné prvky, ale je to stále nejstabilnější společenský útvar. I v dnešních rodinách jsou zachovány tradiční normy a principy a jsou k nim vedeny i děti.

Na děti od narození intenzivně působí prostředí. A to je dnes v řadě případů jiné než dřív. Dítě přijímá zcela automaticky ty podmínky, ve kterých žije a vyrůstá, příliš nad nimi nepřemýšlí, ani o nich nepochybuje. Velkou výhodou dnešní doby je, že děti snadněji a více akceptují pomíjivost a proměnlivost věcí (bydlení na jednom místě, jedno zaměstnání, ...). Děti jsou vedeny k tomu, aby své uspokojení neodkládaly, aby se nevázaly na jednu věc. Větší otevřenost posouvá vliv vrstevníků a vnějšího světa do nižšího věku. Se změnou společností souvisí i změny výchovných přístupů. Respektujeme práva dítěte. Dítě se stává uznávaným spoluvůrcem svého vlastního osudu.

Na celém světě se nepříznivě odráží ve výchově dětí spěch, který přinesla moderní civilizace. V dřívějších dobách rodina představovala většinou pracovní

jednotku, kde všichni její členové pracovali na stejném díle, ať to byla rodina zemědělece, řemeslníka nebo obchodníka. Děti žili s rodiči od rána do večera, učili se jejich práci, přejímali jejich názory. Dělná práce otřásla těmito rodinnými vztahy a kapitalismus je pak úplně rozrušil. Rodiče a děti se rozešli ráno a setkali se až večer, neměli si co říci, protože neměli nic společného. A s podobnou situací se setkáváme i dnes, ať již oba rodiče odcházejí do práce, nebo otec pracuje mimo domov a matka v domácnosti. V obou případech dítě uniká z jejich vlivu a tráví všechnen čas buď na hřišti, nebo ve škole. Avšak celá rodina se schází aspoň navečer a tu by byla možnost vynahradit si to, o co byla rodina za celý den ochuzena. Jak málo se však této doby užívá. Unavený otec chce mít od dětí pokoj, uspěchaná matka má ještě mnoho domácích prací před sebou. Děti si hrají samy, jak dovedou, nebo se učí, jak se jim právě chce. Jak málo dotazů padne ve škole, jak málo zájmu projeví rodiče o tom, s kým si právě jejich dítě hraje... A přece tito rodiče mají své děti rádi, tak jak své děti měli rádi rodiče předchozích generací. Vždyť si dovedou tolik odříci, aby jim koupili elektrický vláček, počítač nebo horské kolo. Vždyť jim dávají peníze na bruslení, na kino, na rekreaci... Znají dnešní rodiče problémy svých dorůstajících dětí? Vědí, do jaké společnosti chodí?

Podle sociologa Ivana Šotovského z univerzity v Ostravě „rodiny dnes neplní žádnou ze svých tří základních funkcí – reprodukční, výchovnou ani sociální. Rodí se méně lidí než umírá, vzrůstá kriminalita, brutalita dětí, rodiny se už nestarají o své prarodiče a příbuzné.“ Podle průzkumů však lidé stále řadí rodinu na přední příčky žebříčků svých hodnot. Naproti tomu brněnský psycholog Josef Zeman tvrdí, že krize rodiny se nekoná, jen se lidé změnili. S čímž souhlasím i já. „Rodina už není důležitá proto, že by bez ní člověk nepřežil, jak tomu bylo před sto lety. Teď spolu zakládají rodinu lidé nikoliv z ekonomických důvodů, ale proto, že se mají rádi. Stavíme víc na citech, což také znamená, že takové svazky jsou labilnější, proto je v dnešní době tolik

rozvodů.“ Říká Josef Zeman (rozhovor pro IDNES, 2006)

Sexuolog Petr Weiss v rozhovoru pro IDNES (2006) zastává velice střízlivý a praktický názor: „naprostá většina zdravých lidí má jako jednu z nejsilnějších potřeb předat svou genetickou informaci dál. Sexuální pud patří k nejsilnějším lidským potřebám a lidé k sobě budou pocíťovat tělesnou přitažlivost bez ohledu na to, jaký rok se píše.“ Což je dle mého názoru pravda, ale není to základním kamenem rodiny jako takové. Na tvrzení Petra Weisse reaguje spisovatelka Irena Obermannová takto: „A přibude lidí, kteří jsou spolu ne proto, že je váže pokrevní příbuznost. Rodinu budoucnosti budou tvořit lidé, kteří jsou spolu dobrovolně, mají se rádi a nevadí jim, že společně vychovávají děti ze svých předešlých vztahů.“ (rozhovor pro IDNES, 2006)

Otázkou je, je-li toto hudba budoucnosti... Každopádně by podle mě měli rodinu tvořit lidé, kteří se mají rádi a chtějí spolu žít.

Většina výchovatelských problémů dnešní doby vyvěrá z toho, že rodiče nemají pro své děti čas a nejsou ochotni se jej najít. I dnešní rodiče mají své děti upřímně rádi, ale zapomínají, že jejich láska se má projevit především zájmem o to co jejich dítě dělá, na co myslí, co cítí, a nechápou, že se z této své první rodičovské povinnosti nemohou vykoupit tím, že budou svou pozornost nahrazovat kupováním hraček a dalších věcí, po kterých dítě touží.

Děti jsou stále stejné a jejich potřeby se nemění ani se změnami ve společnosti a s hektickým tempem doby. Děti budou neustále vyžadovat lásku a pozornost těch, kteří jsou jim nejbližší, tedy rodičů. Žádné dárky a výlety tuto rodičovskou něhu a pozornost nenahradí.

2.4 Volný čas kdysi a dnes

Když jsme byli malí my, trávili jsme veškerý možný volný čas „blbnutím“ venku. Ať už se jednalo o děti žijící na vesnici nebo ve městě. Přemlouvali jsme rodiče o prodloužení našeho pobytu venku s kamarády i o deset minut. Stavěli jsme si bunkry, vesničky a tam jsme se všichni po škole scházeli. Dávalo nám to jakýsi pocit svobody a samostatnosti. Toto bývalo neodmyslitelnou součástí dětství.

Dříve se život dětí odehrával především venku. Dnes se jejich trávení volného času přesouvá domů k televizním obrazovkám a k počítačovým monitorům. Čas trávený venku vede k získávání nových zkušeností a schopností, např. zkušenosti s fungování ve skupině, orientace v prostoru, samostatnost, ... Dříve se čas na hraní řídil denním světlem, dnes se řídí televizí nebo jinými programy ovlivněnými okolím. Když zavzpomínám na své dětství a porovnám ho s volným časem dnešních dětí, tak je to obrovský rozdíl. Čas trávený před televizní obrazovkou byl minimální a v mnohých případech za odměnu. Nebudu v tomto případě hovořit o počítačích, neboť v té době byla jejich dostupnost minimální, ne-li žádná. Čas trávený u televize jsme nahrazovali čtením časopisů nebo knih.

Informační a komunikační technologie otevírají nejen dospělým, ale i dětem nové prostory. A to jak v pozitivním, tak v negativním smyslu slova. Čas a prostor se stávají díky dnešním technologiím relativní. Vznikla možnost navazovat kontakty bez ohledu na vzdálenosti. Díky počítačům se otevřely nové možnosti ve vzdělání neslyšících, nevidomých, geniálních i mentálně omezených dětí. Ale každá mince má dvě strany a každé pozitivum přináší i negativa. Mám na mysli dnešní „ukotvenost“ dětí u počítačů a televizních obrazovek. Dříve bylo domácí vězení pro dítě nesnesitelným trestem. Dnes se dítě do tohoto „domácího vězení“ uchyluje samo a zcela dobrovolně. Není zvláštností strávit veškerý volný čas u počítače hraním her, či sledováním pořadů

v televizi. Toto ovlivňuje vývoj osobnosti dětí a mladistvých. Dochází k omezení základních způsobilostí obstat v reálném životě ve společnosti.

Nechci tímto negativizovat vliv multimedii na vývoj dítěte. V dnešní době ani nelze dítě od počítačů distancovat. Počítače jsou součástí našich životů a umět s nimi pracovat je v současné době nezbytností a jakousi podmínkou pro začlenění do společnosti.

Vliv počítačů a televize na děti je v rukou rodičů. Závisí na rodičích, jestli nechají své potomky celý den koukat na monitor. Ať už počítače nebo televize. Proto je důležité, aby rodiče dohlíželi na to, jak dítě nakládá se svým volným časem a řídili ho.

Ať už chceme nebo nechceme, multimedia masivně ovlivňují u dětí skladbu jejich dne, zájmy, vzory k napodobování, způsoby chování, hodnotové systémy, názory a postoje. Děti se staly cílovou skupinou konzumentů, na kterou se média zaměřila. To vede k tomu, že si děti dokonce vynucují sledování určitých pořadů, podle toho jak jsou mezi dětmi populární a je tedy nutné držet krok s ostatními dětmi.

Přehnané sledování televize má za následek deformování vývoje osobnosti. Dochází ke ztrátě způsobilosti koncentrovat se na skutečné události, poklidné vyprávění, výuku ve škole nebo dlouhodobou zájmovou činnost. Dochází k narušení hodnoty autentických osobních zážitků – osobní prožitky jsou pro děti vedle prožitků u televize nezajímavé. Tím je narušen vývoj osobní identity.

Jedním z možných důvodů táboření dětí u obrazovek je přehnaný strach rodičů. Bohužel se není čemu divit, jelikož díky multimedii můžeme vidět, co vše se může našemu dítěti venku stát. Podle mého názoru je medializace tohoto problému, zvláště u některých komerčních televizí přehnaná. Netvrdím však, že dětem žádné nebezpečí nehrozí, ale nic se nemá přehánět. Nehledě na to, že spouště rodičů nedochází, že jejich

děti mohou být stejnou měrou ohroženy i doma u počítače. Důležité je proto projevovat zájem o činnosti svého dítěte a vnímat, co dělá ve volném čase a s kým se stýká.

V mnohých případech je pro rodiče nejsnazším východiskem, když jejich dítě tráví čas u obrazovky. A k této metodě trávení volného času se uchyluje čím dál tím více rodičů. Je to dáno uspěchaností doby. Rodič přijde z práce unavený a nemá ani chuť ani náladu hrát si s dětmi. Televize a počítač se tak stávají rodičovskou záchranou a jedinečným pomocníkem. Netvrdím však, že je tomu tak ve všech případech.

Nejtypičtějším příkladem, kdy televize „zachrání“ rodiče od dětí, jsou zabudované monitory v autech. V našem dětství se při dlouhých cestách v autě pouštěly pohádky v přehrávači na kazety, hrály se slovní hry jako např. slovní fotbal, počítání barev aut, nebo jsme si četli časopisy, které nám maminka zcela výjimečně koupila právě na cestu autem. Dnešní moderní monitory zabudované v opěrkách sedadel rodičům mnoho ulehčují. Určitě je to pro řidiče mnohem snadnější a umožňuje mu to plně se soustředit na jízdu. Avšak ochuzují děti o legraci a sblížování se s rodiči. Děti už nemají zájem o nic jiného, než jen koukat na obrazovku, kde jim maminka nebo tatínek pustí právě tu pohádku, kterou si vyberou.

Je tedy na rodičích, jak se jejich dítě naučí nakládat s volným časem, stane-li se z něj „povaleč“ u obrazovky. Jen na rodičích závisí, jaký vztah si jejich dítě k multimediím vybuduje. Odbudou-li své dítě posazením k obrazovce, protože to je nejjednodušší a podle některých nejefektivnější prostředek k uklidnění, nemohou se potom divit, že se z dětí stanou bytůstky ovlivněné televizí, nemající o nic jiného zájem, neschopné najít si kamarády a neschopné samostatného úsudku.

3. Význam pohádky

3.1 Vliv pohádky na duševní rozvoj dítěte

Významnou úlohu ve vývoji řeči, myšlení, fantazie v podněcování umělého vcítění dětí mají pohádky. Nepřeceňujeme význam pohádek, když nazveme období od 4 do 8 let věkem pohádky. Na počátku období rozumí dítě jen některým epizodám pohádky, ale později již chápe pohádku jako celek. Vždy však pohádkový děj celý prožívá a je pohroženo do děje. To je patrné i v jeho mimice a pantomimice. Dítě často reaguje na pohádku přímo afektivně. S fantastickým zaměřením myšlení souvisí také dětské mudrování o mýtických bytostech. Děti věří v Mikuláše, v Ježíška – výchovných důvodů není v předškolním věku nutno dětem existenci těchto bytostí vyvracet. Děti také věří v čerty, čarodějnice, víly, ježibaby apod. nemusí mít vždy před těmito bytostmi strach. Pokud se však dítě mýtických bytostí bojí, vyvarujeme se provokovat dítě častým úzkostem a strachům z nich, abychom děti zbytečně netraumatizovali a neneurotizovali. Na rozvoj fantazie a ostatních poznávacích funkcí dětí se v současné době výrazně podílí televize. Neměli bychom však dětem prostřednictvím televize umožňovat předčasný vhled do světa dospělých, především ne do jeho intimních stránek.

Dětství a pohádka k sobě vždy patřily. Pohádka se stala synonymem pro radost, pohodu i štěstí. Děti milují pohádkový svět a velice ochotně a spontánně se s ním ztotožňují. Ihned si zamilují prince či princeznu, obdivují statečnost Honzy, bojí se o Jeníčka a Mařenku a mají radost z potrestání ježibaby. Mají obdiv ke kouzelníkům a čarodějům, mají respekt z vodníků, skřítků a dalších nadpřirozených bytostí a mají radost z vítězství dobra. Právě vlivem pohádky začíná dítě chápat rozdíl mezi dobrem a zlem, dovede posoudit co je špatné a správné, učí se vytrvalosti, trpělivosti a ctižádosti. Všechny tyto vlastnosti, ať záporné nebo kladné se v pohádkách projevují a typicky dotvářejí povahový charakter dané postavy. To vše přispívá k formování a pěstování

charakteru dětí v pozitivním slova smyslu.

Pohádka má pro vývoj dítěte psychologický a morální vliv. Pohádky také rozvíjí dětskou fantazii, pomáhají jim ukotvit si morální zásady a umožňují komunikaci mezi světem dětí a dospělých. Pohádky interpretují dítěti skutečnost. Pohádky mají výchovné, poznávací a vzdělávací funkce, ale také terapeutický význam, neboť napomáhají dětem orientovat se v citových problémech. Ukazují dětem optimistické vnímání světa, což je pro duševní vývoj dítěte velice důležité. Pohádky také ukazují dětem, jak mohou přistupovat k řešení problémů v budoucnosti. Některé z pohádek také kladou důraz na rozvoj paměťových funkcí. Pohádky mají pro děti velký význam. Pomáhají dítěti nalézt sebe sama. Děti prochází řadou situací, které podporují nebo naopak zeslabují jejich schopnosti přizpůsobit se. Tyto zkušenosti mohou děti čerpat mimo jiné z pohádkových příběhů.

Při poslouchání pohádek se děti nenudí a zároveň si rozšiřují zorné pole svého pohledu na lidi a na svět, uvědomují si bezpečně pravidla chování, učí se rozlišovat dobro a zlo, chytrost a hloupost, pracovitost a lenost, štedrost a hrabivost, ... Při volbě textů k předčítání má vychovatel naprostou volnost. Měl by začínat s tématy známějšími a jednoduššími a postupně přecházet k námětům méně obvyklým a složitějším. Vedle morálního vývoje mají pohádky i vliv na rozvoj slovní zásoby. Neznámé slovo je pro dítě dobrodružstvím. Pro dospělé jsou některá slova samozřejmá. Pokud se s nimi dítě setkává poprvé, je třeba mu je pečlivě vysvětlit, zeptat se, co mu dané slovo připomíná a co si pod ním představuje. Pokud takto děti povedeme, nebudou ochuzeni o atmosféru pohádky a obohatí si slovní zásobu, což povede k jejich lepšímu vyjadřování. Pohádka je pro děti předškolního věku nejen zábavou a poučením, průhledem do světa, objevováním vlastní identity, předpokladem názoru na jednání a rozvíjením fantazie, ale i důležitou inspirací k činnosti.

Pohádka také patří v předškolním věku k velmi oblíbené zálibě. I přes veškeré pokroky v poznávání dítěte zůstává mnoho věcí pro dítě nevysvětlitelného. Dítě vidí následky, ale nezná příčiny nebo mu je dospělí nedovedou přiměřeně vysvětlit. Přirozený sklon k zosobnění je přivádí k tomu, že příčinu takových jevů vidí v působení tajemných bytostí. Proto odborníci mluví v tomto období předškolního věku o „magickém myšlení“. Tohle myšlení u malých dětí není nežádoucím myšlením – dítě jen usiluje o úplnost svých představ o světě, a protože nechápe například přírodní síly, různé zákonitosti a abstraktní pojmy, dosazuje si za ně tajemné, pro ně sice nekonkrétní, bytosti (dobré víly, čarodějnice, ...).

Vyprávění pohádek podporuje a rozvíjí fantazií a představivost. Děti se rády ztotožňují s postavou, která projevuje statečnost, odvahu či velkorysost, chtějí být taky takové. Dovedou si příběhy dotvářet vlastní představou a improvizací. Již malé děti díky pohádkám odsuzují nepatřičně chování a jednání, citlivě a odmítavě prožívají hrubiánství nebo i případnou fyzickou převahu nad slabšími a bezbrannými. Díky pohádkovým příběhům si děti rozšiřují slovní zásobu, zdokonalují výslovnost, procvičují si artikulaci slov. Chtějí si vykládat o příběhu, který v nich zanechal plno dojmů. Rozvíjí poznání a chápání reálného života o lidech a jejich práci, o přírodě, ale i o světě nadpřirozeném. Děti jsou obvykle vynalézavé a tvůrčí, zdramatizují si podle svého jednodušší scénář. S nadšením převezmou roli dědečka, babičky či princezny, napodobují zvuky, reprodukují text a tím významně přispívají k rozvoji řeči, aniž by si to uvědomovaly. Pohádka a vlastní fantazie se dají využít jako výchovný prostředek při každodenní činnosti. Malé dítě by nemělo poznat, že se musí něco učit. Vše musí být formou hry a zábavy.

Jaké pohádky mají dnešní děti nejraději? Samozřejmě, že doba ovlivňuje myšlení, mentalitu a tím se mění i dětské preference. Děti doma sledují Večerničky,

Kouzelnou školku a další pořady a stylizují se do postav, které jsou právě aktuální a mezi dětmi populární. Staví domy a mosty jako Bořek stavitel, hrají si na vláčky jako Mašinka Tomáš, rozdělují si role podle Pokémonů, ... Nezapomněli však ani na známé klasické pohádky jako O perníkové chaloupce, O Červené Karkulce, O Smolíčkovi, O Budulínkovi, ...

3.2 Pozitivní a negativní vliv pohádky

Pozitivní vliv pohádky – většinu pozitivních vlivů jsem uvedla již v předchozí kapitole. Vliv na duševní rozvoj dítěte beze sporu mezi pozitivní vlivy patří. Rozvoj fantazie, představivosti, slovní zásoby, základy morálních postojů jsou základním kamenem pro vývoj zdravé psychiky dítěte. Od vztahu k pohádkám se odvíjí um začlenění jedince do společnosti. Pohádka utváří pohled dítěte na život. Mluvíme-li o pozitivním vlivu pohádky, je důležité zmínit i způsob jejich interpretace. Hlas z CD přehrávače nikdy nenahradí hlas rodiče a ani dítěti nevysvětlí případné nejasnosti, co se nových slov týče. Proto má pohádka větší pozitivní přínos je-li čtena nebo vyprávěna rodičem či jiným vychovatelem. Děti, které se s knížkami seznámí v nejučtější věku, o ně budou projevovat zájem i později. Batolata jsou velmi zvědavá a prostřednictvím obrázků, které jim v knížce ukazujeme a pojmenováváme, mu rozšiřujeme slovní zásobu a dítě tím také získává první zkušenost se symbolickým ztvárněním předmětů v jeho okolí. Už pouhý fakt, že si dospělý na dítě udělá čas a intenzivně se mu věnuje, je pro dítě nesmírně důležitý. Čtením či vyprávěním se prohlubuje pocit sounáležitosti.

V předškolním věku už jsou patrné rozdíly mezi dětmi, kterým rodiče čtou a vyprávějí pohádky a dětmi, kterým se rodiče takto nevěnují. Odráží se to na bohatosti slovní zásoby a vyjadřovacích schopnostech.

Pohádky učí rozpoznávat hodnoty dobra a zla a také pomáhají dětem „odžít“ si svá drobná provinění. Ve srovnání s negativním hrdinou zjišťují, že nejsou tak zlobivé jako on a tím dochází k jakémusi „očišťení“, protože jsou rozhodně hodnější, než zlobivec v pohádce. Pohádky pomáhají dětem tvořit jejich hodnotový žebříček.

Každý potřebujeme ke svému životu materiální zajištění, ale také dostatek duševní potavy. Pro děti je ideální formou duševní potavy pohádka. Vyprávěním nebo čtením pohádek, příběhů, legend nebo mýtů zprostředkováváme dítěti kontakt s obrazy

z minulosti. Neexistuje jiný žánr, který by měl na dítě tak intenzivní a pozitivní vliv. Při poslechu pohádky prožívají děti s hrdiny veškeré pocity a dobrodružství. Ve světě fantazie si vyzkoušejí odvahu, vytrvalost, lítost, soucit, ... Tyto prožitky naplňují duševní potřeby dítěte a pomáhají rozvíjet jeho osobnost. Děti, které tuto příležitost nemají, mohou tyto chybějící články fantazie v budoucnu nahrazovat např. drogami. Velký význam pro vývoj dítěte má čtení pohádek. Dítě se do prožívání vcítí daleko lépe. Při čtení je důležité měnit tón hlasu, aby se dítě do děje lépe vžilo. Děti mají velmi rády, když se jim čtou často stejné příběhy do té doby, dokud neznají celé pasáže z paměti.

Negativní vliv pohádky – co se týče negativního vlivu pohádek, shledávám vinu v důsledku moderní doby. Nedostatek času rodičů vede k přesouvání dětí před obrazovky televizi a počítačů.

Děti napodobují to, co vidí kolem sebe. Současné děti sice nevidí, že by se v běžném životě kolem nich střílelo, nicméně střílejí jejich hrdinové v kreslených seriálech či počítačových hrách. Televizní pořady, zvláště ty pro nejmenší, jsou poměrně nevinné. Přesto však v pořadech pro nejmenší je mnoho násilí. Pouze má „měkčí“ podobu: rvačky, honičky, výhružky, neuvěřitelné deformace těl hrdinů při pádech z výšky či účinkem některých běžných nástrojů (kladivo, baseballová pálka, ...). Při uvážení věku dítěte není toto „pohádkové“ násilí o nic méně škodlivé, než násilí ve filmech pro dospělé. Bohužel s tím rozdílem, že dítě, na rozdíl od dospělého, nechápe nereálnost těchto činů v jejich televizních pohádkách. Toto násilí „pro děti“ nabízí dětem možnost si tyto neškodné praktiky vyzkoušet. Vždyť jejich hrdinům se také nic nestalo a nikomu neublížili. Dochází tím k oslabování schopnosti soucitu. Ne jednou jsem viděla na dětském hřišti pobíhající děti s plastovými puškami, jak jeden na druhého vykřikují: „Stůj, stejně tě zabiju.“ Dělají to proto, že vidí, že se takto chovají jejich hrdinové. U některých dětí sledování těchto pohádek může vést až k přehnané bázlivosti až

zbabělosti. Díky těmto seriálům či pohádkám dětem hrozí, že si vytvoří falešný obraz světa, protože nejsou schopni odlišovat, co je skutečné a co pouze iluze reálná pouze v televizi.

3.3 Klesající zájem o psané slovo a rostoucí zájem o počítačové hry a TV

Aktuální stav dětského čtenářství se odvíjí od konzumního stylu dnešní společnosti. Četnost a kvalita čtení současné dětské populace má klesající tendenci mezi ostatními volnočasovými aktivitami. Do popředí se dostala televize, sledování DVD a hraní počítačových her či trávení času „brouzdáním“ po internetu. Na rozvoj čtenářství dětí mají velký vliv rodiče svým přístupem. V dnešní uspěchané době řada rodičů upřednostňuje trávení volného času svých dětí u obrazovky od nejtítlejšího věku před čtením pohádek. Přístupem rodičů se vyvíjí v dětech vztah k literatuře. Jsou-li zvyklá trávit svůj čas sledováním pohádek a ne jejich čtením, není divu, že ke knihám nemají vztah ani v pozdějším věku. Sledování televize je z hlediska vnímání pro dítě daleko jednodušší než četba. V procesu literární komunikace musí dítě vyvíjet určitou psychickou aktivitu, utvářet si vlastní představy, správně vnímat a chápat souvislosti, zaujímat vlastní stanovisko. Při pasivním sledování obrazovky dostane dítě jednoznačné informace a obrazy, což vede ke ztrátě schopnosti abstraktního myšlení. Sledováním televize dochází k narušení pozornosti dětí, k narušení hodnoty autentických osobních zážitků, dochází k redukci řeči na odposlouchané.

S tím, jak se televizní obrazovka stala snadno dostupnou a přitažlivou zábavou, vytlačuje ze života lidí mnoho cenného, čímž je ochuzuje. Ubývá sportu, koníčků, zájmových aktivit, četby knih, rozhovorů mezi lidmi nebo her. Člověk žijící svůj vlastní život před obrazovkou, ztrácí sám sebe v tisících příběhů, které se mu zdají zajímavější, šťastnější, správnější a nakonec i skutečnější než ten jeho. Vše má rub i líc, ne jinak je tomu i u vlivu televize na děti. Vliv televize na dětského diváka je v rukou rodičů. Na škodlivý vliv televize je poukazováno již od té doby, co vznikla. Kritika se točí především kolem následků shlédnutého. Hovoříme tak o vlivu hrubnoucího vzoru, který mají filmoví hrdinové na vyvíjející se děti. Televize má rušivý vliv na děti ve vytvoření

iluze dokonalosti – na obrazovce se vše jeví perfektní. Děti však televizi milují. Televize lze ale také použít jako výchovný prostředek. Jen vše musí být v dostatečné míře a volbou vhodného programu. Správnou volnou pořadů a programů můžeme dětem rozšířit obzory. Někteří rodiče používají televizi jako výchovný prostředek i jiným způsobem. A to zákaz televize jako trest. Důležité je omezit negativní vliv televize a to kontrolováním a hlídáním, co dítě v televizi sleduje a kolik času před ní tráví. Televize je zdrojem nových informací, ale existuje řada pořadů, které mohou děti šokovat či traumatizovat. Každý rodič je vzorem svému dítěti. Je tedy vhodné, aby se na televizi dívali rodiče a děti společně, aby mohl rodič dítě upozornit na věci, kterým nerozumí nebo vysvětlit, na co se dítě ptá.

Televizi v dnešní době začínají nahrazovat počítače. Konkrétně počítačové hry a internet. O škodlivosti počítačových her se vedou stejně vážné diskuze jako o škodlivosti násilí v televizi a filmech. Jaký vliv mohou mít počítačové hry plné stříleček, násilí a zabíjení na děti? Problémem je rozlišení reality a fikce. Při hraní počítačových her jsou děti více izolováni od sociálních kontaktů než u televize. Nehledě na to, že si dítě hraním počítačových her může vypěstovat závislost na těchto hrách. V případě online her ve virtuálních komunitách se dítě dostává do kontaktu s ostatními hráči. Může dojít k narušení soukromí dítěte i celé rodiny. Dítě si také může vytvářet nevhodné vazby na cizí lidi. Za nejnebezpečnější považujeme hry, které zobrazují agresivní nebo hrubé chování, které je možné v reálném životě snadno napodobit, jako např. kopání, bodání nožem apod. Ale počítačové hry mohou mít samozřejmě i pozitivní vliv. Dítě se naučí pracovat s počítačem a při výběru vhodné hry se mohou rozvíjet logické schopnosti dětí, neboť u řady her je nutné strategické plánování a rychlé rozhodování. U starších dětí je možné pomocí počítačových her rozvíjet slovní zásobu cizího jazyka. Snaha dítěte porozumět počítačům vede k větší pílì při čtení a rozvíjení slovní zásoby.

Ruku v ruce s počítačovými hrami přišel do života dětí internet. Internet se týká starších dětí, které již umí číst. Neznamená to však, že tím je vliv internetu méně škodlivý. Samozřejmě má také velký přínos, co se týče online výuky či nepřeberného množství informací o čemkoli. Na internetu ale číhá mnoho nebezpečí, o kterých dítě nemá ani tušení a díky své nevinnosti a nevědomosti se může zaplést do problémů. Vlivem internetové komunikace může důvěřivé dítě nevědomky přijít do kontaktu s nejrůznějšími lidmi. Opět je na rodičích, jak moc budou hlídat, co jejich dítě dělá ve svém volném čase.

Z tohoto všeho vyplývá, že v dnešní době není možné vyhnout se vlivu medií. Je důležité naučit se s nimi zacházet. To je nelehký úkol pro všechny z nás a ještě obtížnější je naučit s nimi zacházet děti. Prozatím se odborníci shodují, že příklad rodičů, silné citové zázemí a omezování počtu hodin strávených před obrazovkou, pomáhají eliminovat působení zmiňovaných negativních vlivů na děti. Obávám se však, že většina rodičů tento problém velice zanedbává. Pro mnoho rodičů je pohodlné, v dnešní uspěchané době, dítě „uklidit“ před obrazovku v době, kdy na něj nemají čas.

II. Praktická část

2. Úvod k praktické části

V teoretické části jsem uvedla, jak se rodina vyvíjí a mění. V hektické konzumně orientované společnosti se mění přístup některých rodičů k výchově i k osvědčeným metodám rozvoje osobnosti, fantazie a jazykové vybavenosti těch nejmenších. Jsou rodiny, kde rodiče posadí dítě k televizi, aby se zabavilo sledováním dětských programů a věnují se například domácnosti a práci. Nic nenahradí dětem vyprávění a čtení rodiči či prarodiči.

Studium pohádek tvoří dnes samozřejmou a nepostradatelnou součást psychoterapeutického a zejména analytického, resp. jungovského vzdělávání. Pohádka je kus mocné vnitřní symbolické skutečnosti, která znovu ožívá v každém vyprávění a přirozeně vybízí k interpretaci. Psychologická interpretace dovoluje v pohádce hledat a nacházet úplný základ pocitů, emocí, fantazie a jednání. (Franz, M.L., 1998)

Harmonický vývoj dítěte se může dostat na scestí a puberta případně adolescence v tomto případě představuje krizové období. V některých případech se může adolescent dopustit trestné činnosti a skončit ve vazbě nebo ve věznici. S mladistvými a mladými delikventy se cíleně pracuje na jejich celkovém rozvoji v oblasti vzdělávání, osobnostního rozvoje i právního povědomí. Součástí osobnostní výchovy je shromažďování anamnestických údajů o jedinci, zkoumání přístupu rodičů k výchově, způsob trávení volného času aj. Zajímalo mě také to, jak obvinění s odstupem hodnotí prožité útlé dětství, zda jim někdo vyprávěl, četl pohádky, nebo zda měli pohádkové knížky a jaké pohádky měli rádi.

2. Otázky a odpovědi zkoumající vztah obviněných k pohádce

Odpovědi jsou výmluvné a podávají svědectví o rozdílném přístupu rodičů k dětem. Obvinění odpovídali i na otázku, zda má čtení pohádek dětem v útlém věku význam. Předkládám odpovědi delikventů na položené otázky:

1. Kdo vám četl v dětství pohádky?
2. Které pohádky jste měl rád?
3. Měl jste svoje pohádkové knihy?
4. Mají pohádky v dnešní době pro děti význam?

Výběr z některých odpovědí (doslovný přepis):

- **Obviněný M. T., věk 19 let**, absolvoval ústavní výchovu od 15let, rodiče žijí odděleně, nesezdáni. Má základní vzdělání, obviněn z § 173 – loupež, v minulosti trestán za stejný trestný čin, trest mu byl podmíněně odložen.

1. Nikdo mi žádné pohádky nečetl, naše rodina to nedělala.
2. Není žádná pohádka kterou bych měl mít rád!
3. Pohádkové knížky jsem neměl.
4. Pro děti ano, učí se poznávat co je dobré a co zlé protože pohádky ve většině případech končí dobrem! Dávají lidem radost!

- **Obviněný H.L, věk 19 let**, absolvoval 9 tříd ZvŠ, rodiče žijí spolu. Obviněn z § 173 – loupež, v minulosti trestán dvakrát za § 205 – krádeže, tresty mu byly podmíněně odloženy.

1. Pohádky mi četla občas babička nebo mamka, když mi bylo 8 nebo 9 let, jinak si to nepamatuji.

2. 3 oříšky pro popelku, 3 veteráni, Medvídek Pú

3. Ano měl sem pohádkovi knížky a čet sem si skoro každý den malo kdy, moc mě ty knížky nebavily si je číst.

4. Nevím jestli mají pohádky význam pro děti ale myslím že možná 50 na 50 nevímto určitě protože sem neslyšel o tom nikdy.

- **Obviněný J. B., věk 22 let**, sbolvoval základní školu, nevyučen. Rodiče jsou rozvedeni. Obviněn z § 205 – krádež, v minulosti byl ve výkonu trestu odnětí svobody za stejnou trestnou činnost, podmíněně trestán za krádeže v pěti případech.

1. Mě rodiče vůbec žádné knížky – pohádky nečetli. Ale už od malička jsem se díval na pohádky.

2. Nejradši jsem neměl pohádku Tři oříšky pro Popelku.

3. Neměl jsem pohádkové knížky.

4. já si určitě myslím, že pro dnešní mládež nejsou vůbec důležité. Hlavně doba to mění a skoro všichni se dívají na televizi.

- **Obviněný M. H., věk 23 let**, absolvent základní školy, nevyučen, úplná rodina, jednou pobýval ve výkonu trestu odnětí svobody – trestán za krádeže.

1. Co si pamatuju z dětství jsem měl pohádky moc rád! Bylo to jediný na co jsem se těšil! Nebylo dne kdy bych se nedíval na pohádky. I dnes i když jsem starší se rád někdy dívám na pohádky. Ať je to kreslená pohádka nebo filmová! Pohádky prostě patří ke

každému dětství! Když jsem byl malí často mi máma četla před spaním pohádky.

2. No myslím si, že těch pohádek je docela dost! Když jsem byl malí tak jsem měl rád třeba: medvídek Pú, Kačerov, Gumítky, Želvy Nonie, Pokémon. Když jsem byl starší se mi víc líbili spíš filmové pohádky: Princezna ze mlejna, S čerty nejsou žerty, Z pekla štěstí, Bajaja, princ a chud'as.

3. Měl jsem a mám spousty pohádkových knih.

4. můj názor je, že každé dítě když je malí potřebuje pohádky, snad každý když je malí si rád představuje, že je někdo jiný. Můj názor je takový, že každé dítě potřebuje pohádky. Nedovedu si představit, že by děti byli vychovávány bez pohádek.

- **Obviněný P. H., věk 18 let**, absolvent základní školy, 2 x propadl, nevyučen. Rodina úplná, další dva bratři rovněž vazba a výkon trestu za krádeže.

1. Gdiž jsem byl malí tak mě ani mim bratrum pohadky rodiče nečetli ale koukal jsem na televizi na pohádku pokémon.

2. Moje nejoblíbenější pohádka byla červená karkulka četli nám ji ve školce.

3. Nemám.

4. Já myslíme že dnes pro děti pohádky význam nemaj protože spíš koukaj s dospělýma na filmi.

- **Obviněný P. Č., věk 21 let**, absolvoval čtyři třídy základní školy a pět tříd zvláštní školy, 1 rok Střední odborné učiliště Charbulova, učební obor kuchař, pobyt ve výkonu trestu odnětí svobody jako mladistvý ve Všehrdech. Rodiče jsou rozvedeni. Obviněn z § 205 – krádež.

1. Máma mi četla často pohádku o krtečkovy, tak si sedla vedle mě objala mně a

pusinkovala říkali mi ta moje srdíčko. A když jsem šel spát tak mi četla na dobrou noc o broukovy pitlíkovy. Mám krásné vzpomínky na dětství a chtěl bych se do té doby vrátit.

2. pohádky které jsem měl rád jako malý kluk – Kaťa a Škubánek, krteček, Tom a Jerry, Pokémon, Pad a Mat, S čerty nejsou žerty, Čert ví proč; je jich hodně, i dnes se dívám na pohádky ze sestřenicí na Olgy a Škodíci ale už to není takové když sem byl jako malej kluk.

3. –

4. Ve 20 století letí všechno moc rychle do předu když dítě je ještě malé tak 4 až 5 let tak se ještě dívá na pohádky až je straší tak pohádky to dítě přestane bavit a začíná hrát na počítači plejstejšn, Box atd., podle mě mají pohádky význam protože to dítě se naučí rozpoznávat realitu třeba od videoher potom ty děti jsou agresivní a stávají se z nich gauneři. Pohádky mají význam.

- **Obviněný R. P., věk 21 let**, 9 tříd základní školy s průměrným prospěchem, 1 rok učební obor kuchař, loupež, pobyt ve středisku výchovné péče, obviněn z § 173 – loupež, přepadl spolužáka na učilišti, odcizil mu telefon, peníze.

1. když jsem byl malý, tak jsem měl pohádky velice rád a požád jsem někoho z rodiny přemlouval ať mi nějakou tu pohádku vypráví. Pohádky mi většinou vykládala moje maminka a nebo babička u které jsem býval přes prázdniny.

2. Bylo to o pejskovi a kočičce, honzíkova cesta, o princí bajajovi.

3. Pohádkových knížek jsme měli doma jen pár, potom také jednu, na kterou si pamatuji že jsem ji měl moc rád, ale bohužel si nepamatuji jak se jmenovala jen si pamatuji že byla o nějaké babičce a dědečkovi kteří bydleli v chaloupce a schovávali tam před zimou zvířátka která před jejich chaloupku přišla.

4. Jinak o pohádkách si myslím, že význam mají! A ne malý. Děti v pohádkách poprvé poznávají co je to dobro a zlo a také z většiny pohádek plynou různá ponaučení. Například to, jak v Jelenovi zlaté parohy unesou jeskyňky smolička pacholíčka, z toho pro děti plyne, že by měli poslouchat rodiče.

- **Obviněný P. J., věk 20 let**, absolvoval základní školu se slabým prospěchem, rodiče jsou rozvedeni, pobyt na středisku výchovné péče kvůli záškoláctví.

1. Na otázku „kdo mi četl pohádky“ vzpomínám velmi matně, jelikož jsem adoptovaný a na své dětství si nevzpomínám. Od svých tří let mě adoptovala matka, ta která se o mě starala do teď, a ta mi předčítala z knížek pohádky.

2. Broučci, pohádky o udatných rytířích, krásných princeznách a zlém černokněžníkovi.

3. měl, a ještě mám spousty těchto knih, postupem času sem začal číst nebo mi spíš pomáhala mamka či některá z babiček, knížky kde jsou nakreslené určité věci a dole byl zapsán jejich význam.

4. Jestli mají pohádky význam to musí usoudit matka dítěte jestli svému dítěti bude číst některou knihu, nebo mu dá hračky do ruky a postaví ho před televizi kde pustí buď pokémony nebo přepne na kanál JETIXMAX kde jsou pohádky plné násilí, divných hlášek co v knize nenajdete. Sice v těch pohádkách vždy zvítězí dobro ale ukážou tam i zlo.

- **Obviněný J. M., věk 19 let**, absolvent základní školy, nevyučen, obviněn z § 173 – loupež, před tím netrestán. Rodina úplná.

1. Pohádky jsou se mnou spjaty už raného dětství. Když jsem ještě ani neuměl číst mamka i vždy četla pohádkové (obrázkové) leporelo, to je taková obrázková posloupnost se dvěma až třemi větami na malinké stránce. Časem jsem je uměl

nazpaměť a vždy když k nám domů přijela babička nebo teta seděl jsem jim na klíně a podle obrázků vyprávěl ty pohádky. Potom jsem ovšem přirozeně začal stárnout a zajímaly mě náročnější pohádky. To tat'ka nebo mamka mi vždy před spaním četli.

2. měl jsem rád pohádky jako je: Červená Karkulka, Šípková Růženka, Pták Ohnivák, O perníkové chaloupce apod. Ale jak už tomu bývá v pozdějším věku, zejména pak kolem druhé třídy základní školy jsem už musel číst pohádky sám a to nebylo nic pro mě. Takže jsem přešel k televizním pohádkám a se čtením byl ze dne na den konec.

3. I přes to všechno si sem tam nějakou knížku otevřu, mám jich doma spoustu. Mezi poklad naší rodiny, který je uložený v mé soukromé sbírce patří zejména Diamantová sekera. Tato kniha se mi velmi líbí a je v ní mnoho zajímavých pohádek. Dále pak pohádka o ošklivém kačátku, kocour v Botách atakdále.

4. Čistě podle mého názoru v dnešní době už pohádky zase tak velký význam nemají – bohužel. Soudím tak podle toho, že televize je plná násilí všude se může vaše dítě zkazit a co mi vlastně o dětech víme? Ze své vlastní zkušenosti vím, že o mě rodiče moc věcí nevěděli a spoustu Bukovských lumpáren neví doteď. Tím samozřejmě nechci naznačit, že svým dětem nebudu číst, to určitě ne. Jen mám pocit, že kouzlo pohádek se mívá účinkem, aby v dnešní době dítě věřilo, že existuje hrdina, když už polovina dětí nevěří ani na Ježíška. Televize prostě kazí pověst všeho, takže bohužel ač nerad přikláním se k názoru, že až budu dítěti číst ptáka Ohniváka nebo Medvědicí asi se mi vysměje a bude chtít jít na televizi koukat Pokémony nebo podobné nesmysli.

3. Úvahy vězňů o pohádkách

Za další vhodný materiál k zapracování do této bakalářské práce považuji úvahy vězňů ve výkonu trestu na téma pohádky. Jedná se o doslovný přepis materiálů, které se mi podařilo získat. Originály úvah i s ilustracemi vězňů přikládám okopírované v příloze.

Příběh Pohádek z dětví (autor o sobě neuvedl žádné údaje)

Stejně jako já byl každý z nás malým dítětem, které se rádo dívá na pohádky. Jelikož já nemám tak dobrou paměť, abych vám mohl napsat která pohádka byla moje první, tak vám napíšu ty které si pamatuji nejlépe.

Z mého dětví si pamatuji akorát ty pohádky které jsou kreslené, nikoli psané. Je tomu asi patnáct let co jsem začal sledovat v televizi pohádku o Kačerovi Skrblikovi a pohádku Čip a Dejl, tedy RR Rychlá rota. Tyto pohádky po nějakém čase vystřídala pohádka Kid a Balů v souběžném souladu z pohádkou Tom a Jerry. Tyto čtyři pohádky mě nejvíce uvízli v paměti. Nevím jestly tyto pohádky znáte, ale já si myslím ze jsou to jedny z nejlepších pohádek pro děti. A tím myslím i z výchovného hlediska, protože v těchto pohádkách je hlavně k vidění soudržnost kamarádů, rodinné vztahy a vždy zvítězí dobré skutky na d zlímy a taky je v nich smysl pro férplay. A to je v dnešní době dost podstatná věc, která hodně lidem chybí.

Postupem času jsem z kreslených pohádek přesedlal na hrané pohádky a to stylu jako Pekařuv císař, Cisaruv pekař, Sůl nad zlato a další pohádky s panem Werichem. Další moje oblíbené pohádky jsou S čerty nejsou žerty („tři vojáky těžce zranil, dva zhmozdil a jednoho zesměšnil!), Princezna ze mlejna (!jsem malej ale šikovném!) a další. Potom sem měl rád hrané dobrodružné pohádky. A to Cesta do pravěku nebo Nekonečný příběh a v poslední době i ty moderní jako Pan Prstenů nebo Herry Potter. A také mě baví

moderní kreslené pohádky ve stylu jako Hledá se Nemo, Madagaskar, Za plotem nebo Příběh žraloka a ještě třeba Shrek. Tyto pohádky pohádky se mi líbí, protože jsou hodně komické a může se na ně dívat každá věková generace co má aspoň trošku smysl pro humor.

Takže abych to tak nějak zhrnul pár slovy. O pohádkách si myslím že jsou pohádky výchovné, ale i nevhovné ale hlavně by měly být pohádky humorné a na takové by se měl dívat každý, protože „smích“ prodlužuje život.– příloha č. 1

Pohádka (Radek H.)

V dobách dávno minulých, když ještě nebyly rádia, televize ani kyna, se scházely večer co večer co večer celé rodiny a vyprávěly si smyšlené a nebo z části smišlené příběhy a tak vznikaly první pohádky lidé si takto krátily dlouhé večery. Stejně jako dnes chodí do kin, divadel a na diskotéky aby se pobavily byla toto zábava v dřívějších dobách především v chudších vrstvách.

Z počátku to byly krátké příběhy které jeden doplnil, druhý zkombinoval s druhým a nakonec se začli sepisovat a předávaly se z generace na generaci a z rodiny do rodiny.

Při studiu na střední škole jsem měl tu možnost získat knihu která se jmenovala „Historie Pohadek“ a při jejím čtení sem jen nevěřičně kroutil hlavou když jsem se v nidočetl například to že pohádka o Sněhurce a sedmi trpaslících vznikala po tři generace asi před 200lety samozřejmě dnes je známo asi 30 verzí, ale základ je v podstatě stejný podle dochovaných údajů vznikla v rodině Vídeňského Kováře tímto jsem si zcela jisty protože na tohle téma jsem psal několikastránkovou esej u zkoušek z literatury. Dle mého názoru dnes převyšují spíše pohádky které mají dětem pouze zkrátit dlouhou chvíli. Ale to je podle mého obrovská chyba protože v pohádkách by děti

určitě více chápali určité věci například co je dobré a co je špatné. Moji doměnkou potvrdil můj sedmiletý bratr který s oblibou a nadšením sleduje animovaný pořad „Byl jednou jeden člověk“ díky kterému má navzdory svému věku obrovské znalosti zeměpisu a historie mnohdy větší než jini o hodně starší jedinci. Jednou mě dokonce ztrapnil když si chtěl před celou rodinou povídat o starém egyptě a faraónech, pyramidách atd..a já jsem nebyl schopen eragovat protože jsem o tom nevěděl takřka nic.

Také jsem simpatyzantem pohádek které představují normální život a problémy lidí, ale jeho „hrdinové! (nevím jak to jinak popsát) nejsou lidé, ale zvířátka. Dětem to přijde mnohem zábavnější.

Například když jsem se brášku snažil naučit jak se chovat ve městě a co má dělat když chce přejít silnici vůbec tomu nevěnoval pozornost ale když ho to učil animovaný pejsek v kratásech a veselém tričku v televizi tak ho to zaujalo natolik že nechtěl odejít od televize.

Samozřejmě že pohádka v televizi nemůže nahradit vyprávěnou od Babičky nebo Dědečka, protože prece babička ví všechno o uklízení v tomhle ohledu věci úspěch o obdiv než nařikal máma a taky si myslím že děti si tím procvičují představivost. Když sedívají na pohádky tak většinou jen proto, že se jim líbí nějaká postava, ale u vypravování si musí sami představit jak postavy vypadají a rozšiřují tímí svoji fantaziji.

Dnešní děti nerady čtou a dnešní babyčky už moc pohádky nevypráví proto jediným zdrojem pohádek je televize. Já osobně si myslím že je to obrovská škoda.

V dnešní době se děti místo aby poslouchaly pohádky na dobrou noc od maminek a babiče, se maximálně podívají na večerníček.

Když jsem měl jednou malého brášku na víkend na hlídání a zjistil jsem že sedívá na večerníče o dvou krysách na smetišti tak jsem si pomyslel že jeho tvůrce se musel

zbláznit potom když už byl v posteli jsem mu čet pohádku a zapojil ho do děje tím způsobem že jsme si mezi dějem povídaly jak by mohly vypadat jednotlivé postavy jeho to natolik zaujalo že šel spát o dvě hodiny později než původně měl a druhý den mi řekl že nechce večerníček, ale chce pohádku ode mě, myslím že jsem z toho měl větší radost než on.

Takový krteček je sice super, ale když se dítě může zapojit do děje stává se to pro něj také hrou. Když jsem se na čas vrátil k rodičům a vyprávěl jsem mu pohádky tak mi paní dala obrázek a já zjistil že vlastně nakreslil onu pohádku. Byl to skvělý pocit vědět že právě já jsem ho dokázal odtrhnout od televize u které si tak akorát zkazí oči.

Myslím si že takovéhle vyprávění ještě zocelilo vztahy mezi rodiči a jejich ratolestmi a že každý rodič by si měl najít alespoň dvakrát nebo třikrát za týden čas na to aby mohl dětem přečíst pohádku.

Mým dětským hrdinou byl ferda mravenec když jsem byl malý tak jsem ho obdivoval, protože všichni a všechno zna ZKRÁTKA „PRACE VŠEHO DRUHU“

Já jsem naprostým odpůrcem volovin jako je například spiderman nebo barman, protože z toho malé a „Hloupoučké“ děti napodobují ta akorád praštěné nápady jak skočit ze skříně a vystřelit přitom z ruky pavučinu. Takové stupidní „Rádoby pohádky“ bych úplně zakázal.

Mě pohádky nikdo nikdy nevyprávěl což mě docela mrzí, ale doufám že klasické vyprávění pohádek nevyumizí. Byla by to škoda.– příloha č. 2

Pohádka – co jsi o tom myslím a moje vzpomínky (Martin F.)

Když mi bylo zhruba 5 let tak jsem měl doma knížku, kterou jsem měl moc rád. Byla to knížka jménem Mašinka. Příběh se odehrával s lokomotivou, která uměla mluvit a všichni v okolí ji znaly pod jménem Tomášek. Moje máma mi ji četla 4x za sebou, možná i víckrát nevím, protože je to na mě moc dávno a nemám takovou paměť. To byla jediná knížka kterou mi rodiče četly. Pak jsme se totiž odstěhovaly a všechny knihy se nějakou záhadou vypařily, myslím si že máma nebo táta je vihodily. Pak jsi pamatuji že jsem se asi tak 2 roky díval na večerníček. Z večerníčku jsem byl vždy úplně hotovej. Postupem času jsem začal stárnout a večerníček už mě přestal bavit a v té době letěl Tom a Jerry a to mě strašně bavilo, potom vám na konec této slohovou toho toma a Jerryho namaluju. ☺ Pamatuju se že na tuto pohádku jsem se díval ve školní družině. Doma jsem se díval na známou kreslenou pohadku Pokémon, Dikymon a Blayblayd, to jsem byl každý víkend nalepený v 8 hodin ráno u televize a pamatuji se že jsem vždy vzbudil tátu. ☺ Ted' vám vipíšu které pohádky se mi líbí asi nejvíc. S čerty nejsou žerty, 3 veteráni, o létajícím ševci, princezna ze mlejna, kouzelný měšec, nesmrtelná teta, obušku z pytle ven, popelka, mrazík, princ a večernice, sůl nad zlato, princezna se zlatou hvězdou na čele, nebojsa, bajaja a to je tak asi vše z kreslených pohádek semi líbý – Rychlá rota, kačer donald, Tom a Jerry, Pata Mat, Pokémon a tak dále nebudu to vipisovat, to bi bylo na dlouho. Ted' vám napíšu co jsi myslím o pohádkách a jaký to má význam pro děti. Já osobně si myslím že z jedné strany to má dobrý význam a zdruhé špatný, to má špatný vliv na děti. Děti se dívají na pohádky které jsou strašidelné, nejradši mají draky, čerty, ježibabi, dívají se na to že je to baví a že dobro vždy zvítězí. Z té špatné strany to je to že se tam loupí, bojuje s meči a tak dále. A ty děti si potom na to hrají, teda u mě to tak bylo. Pamatuji se že jsem se ve škole dívaly na nějakou pohádku a tam se bojovalo z meči. Já ještě z jedním klukem jsme si udělali z lega meče a šli jsme se šermovat já jsem měl tlustý těžký meč a on tenký a lehký, ten jeho meč jsem mu rozbil a pak jsem ho bouch

ještě jednou a rozbil jsem mu nos vyrazil 2 zuby takže z toho byly velké problémy. Tak z téhle strany jsi myslím že pohádky nejsou moc dobře, teda jsou i nejsou. Končím z touto slohovou a jdu malovat loučí se s Vami váš Martin. – příloha č. 3

4. Vymyšlená pohádka mladého vraha

Jedná se o vymyšlenou pohádku mladého vraha, který dostal nepodmíněný trest odnětí svobody za upálení bezdomovce.

Pohádkový příběh: Kocour Mikeš

Mikeš byl obyčejný kocour. Doma mu také nic nescházelo, jeho majitelé jej přímo hýčkali. Měl zde svůj pelíšek, dostával pravidelně najíst a mohl si dělat co chtěl. Většinu času trávil tím, že jen spal a jedl. Občas se šel proběhnout ven, ale většinou byl do půlhodiny zpátky ve svém pelíšku.

Jednoho rána jej ale tenhle způsob života omrzela a Mikeš zatoužil po dobrodružství. A tak se rozhodl, že se podívá do světa. Vyšel tedy ven a vydal se až za hranice důvěrně prozkoumaného okolí svého domu. A šel dál. Nezajímalo ho, kolik je hodin ani kam jde, chtěl zažít dobrodružství. Dokonce mu ani nevadilo, že se pomalu ztrácí a vlastně ani neví jak se dostat zpátky domů. Úzkost na něj dolehla teprve v momentě, když se mu začal svírat hladý žaludek a na neprobádané ulice začala padat tma. Mikeš dostal strach a tak zastavil prvního kolemjdoucího kocoura, svěřil se mu se svým problémem a poprosil ho, jestli by mu nepomohl najít cestu domů. S tím mu samozřejmě kocour nepomohl, ale vysvětlil mu jak se věci na ulici mají a že pokud má hlad, musí si buď ulovit a sežrat myš nebo zkusit štěstí v odpadkovém koši. Protože Mikeš myši nikdy nelovil, rozhodl se pro druhou možnost. Myslel si, že bude mít štěstí a najde třeba zbytky tuňáka. Netrvalo dlouho a už viděl první skládku. Místo tuňáka se mu ale dostalo nepříjemného překvapení. Sotva totiž nahlédl do odpadkového koše, ocitl se v síti a potom v nějakém autě, které jelo bůh ví kam. Došlo mu to až když uviděl z okna veliký dům s nápisem Útulek pro psy a kočky.

Hned na to už byl v cele, že které moc dobře viděl na všechny ostatní psy a kočky, co

měli tu smůlu jako on. Také si všiml, že mu někdo funí na záda. Mikeš se zprvu leknul, když uviděl kocoura, se kterým sdílel celu. Větší kočku také jak živ neviděl. Brzy ale zjistil, že onen veliký kocour je ve skutečnosti dobrák, jmenuje se Gimbo a je tu zavřeném pěknou dobu. Gimbo ale kromě toho, že byl hodnej, byl taky hloupej, protože jak se Mikeš letmým pohledem přesvědčil, že zadní stěna cely je ve velmi zbědovaném stavu, hned dostal nápad, že by ji mohl Gimbo svou silou prorazit. Tohle Gimba za celou dobu ani nenapadlo.

Gimbo samozřejmě s nápadem souhlasil a o chvíli později už byli oba na svobodě. Naoplátku pomohl najít Mikešovi cestu domů. Netrvalo to zas tak moc dlouho a Mikeš už z dálky viděl zářit domeček, ve kterém bydlel. Rozloučil se s Gimbem, poděkoval mu za pomoc a slíbil mu, že ho může kdykoliv navštívit. Gimbo přikývl a než se vydal po svém, chvíli sledoval jakou rychlostí Mikeš peláší ke svému domu.

Doma Mikeše samozřejmě nadšeně přivítali a dali mu teplou večeři. Mikeš jim za to vyjádřil poděkování jak nejvíce mohl a ve svém teplém pelíšku si uvědomil, že všude dobře, doma nejlíp a řekl si, že si bude od teď domova mnohem víc vážit.

Když jsem se nad touto pohádkou zamýšlela, uvědomila jsem si, že pohádka neslouží pouze jako prvek výchovný, ale také jako prostředek k vyjádření přání, tužeb, zklamání, k vyjádření lítosti a prozření. V případě tohoto konkrétního delikventa je z pohádky jasné, že lituje všeho co spáchal, že mu chybí blízkost rodiny, domova, kamarádů, přátel.

Závěr

Tvorba praktické části na mně zanechala obrovský dojem. Při zpracovávání odpovědí delikventů jsem pocítovala pocity dojetí i rozhořčení.

Jak jsem uvedla v teoretické části této bakalářské práce, obrovskou roli ve vývoji jedince hraje „kvalita“ rodiny. Vliv rodiny a její přístup k dítěti se odráží i v budoucím vztahu jedince k pohádkám a vzpomínkám na ně. Dotazované je možné rozdělit do tří skupin.

Řada z dotazovaných pochází z neúplných rodin. Ať už byla rodina narušena rozvodem, odděleným žitím rodičů či něčím jiným, jsou v těchto případech viditelné známky zanedbání výchovy, které zřejmě vedly k tomu, že se dotazovaní dostali do momentální těžké životní situace. Ale samozřejmě to nemůžeme brát jako hlavní důvod jejich nezákonného jednání. Tito odsouzení z neúplných rodin nemají vyvinutý vztah k pohádkám. Při otázce „Kdo vám v dětství četl pohádky?“ odpověděla převážná většina, že NIKDO. V jejich odpovědi jsem nenašla žádné známky pochybností či lítosti. Vnímají to jako běžnou část života, jako něco normálního, nic, nad čím by se měli pozastavit, žádný náznak vědomí, že byli o něco ochuzeni. To se samozřejmě odráží v jejich vztahu k pohádkám a to tak, že k nim žádný vztah nemají. Tyto dotazované bych označila jako skupinu č. 1 – bez vztahu k pohádkám.

Do druhé skupiny bych zařadila ty, kterým sice pohádky předčítány nebyly, ale vztah si k nim vybudovali prostřednictvím televize. A i díky „náhražce“ v podobě televize, si jako děti uvědomili rozdíl mezi dobrem a zlem. Díky těmto animovaným pohádkám si uchovali na dětství šťastné vzpomínky. Což jim také pomáhá pochopit důležitost pohádky pro rozvoj dítěte a jeho pohled na svět.

Do třetí skupiny jsem zařadila dotazované delikventy z úplných rodin. Jejich vztah k pohádkám a vzpomínky na dětství jsou zcela odlišné od první skupiny. Řekla

bych, že jsou šťastnější a optimističtější. Jsou v otázce problematiky pohádek citlivější a vnímavější. Uvědomují si daleko více důležitost pohádek, a to díky tomu, že k nim byli od dětství vedeni. Ve spojitosti s pohádkami mají na dětství šťastné vzpomínky, např. jak je maminka při čtení objímala.

Každý kdo přišel s pohádkami v dětství do styku, je jimi ovlivněn a má je v paměti. Ti, kteří prožívali dětství s pohádkou, přikládají její důležitosti v pozdějším věku velký význam. Uvědomují si funkci pohádky nejen jako zábavnou, ale také jako výchovnou. Někteří z dotazovaných, kterým byly pohádky čteny, dokonce poukazují na pokles čtení pohádek a vnímají přesun dětství k televizím a počítačům.

Krédo pohádky je vítězství dobra nad zlem. Což si uvědomují všichni dotazovaní a označují to jako velké pozitivum pohádky. Toto mě vedlo k myšlence zakomponovat do výchovy věžňů pohádku jako výchovný prvek. Rozebírání a interpretace pohádek by mohlo vést ke zkvalitnění morálních hodnot těchto jedinců.

Seznam použité literatury

Čačka, O. Psychologie dítěte. Tišnov: SURSUM & HROCH, 1994. ISBN 80-85799-03-0

Čačka, O. Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-060-0

Helus, Z. Dítě v osobnostním pojetí. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-628-5

Chaloupka, O. Horizonty čtenářství. Praha: Albatros, 1971. 13-718-71

Chaloupka, O. Rodina a počátky dětského čtenářství. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-85865-40-8

Lhotová, D., Slabý, Z. K. Ani den bez pohádky. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-382-X

Matějček, Z. Co děti nejvíc potřebují. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-853-8

Peseschkian, N. Příběhy jako klíč k dětské duši. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-275-0

Piaget, J.; Inhelderová B. Psychologie dítěte. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-608-X

Propp, V. J. Morfologie pohádky a jiné studie. Jinočany: H&H, 1999. ISBN 80-86022-16-1

Šulová, L. Raný psychický vývoj dítěte. Praha: Karolinum, 2004, ISBN 80-246-0877-4

Teyschl, O.; Brunecký Z. Duševní vývoj a výchova dítěte. Praha: Orbis Praha, 1973. ISBN 09-510-21-852

Vařejková, V. Česká autorská pohádka. Olomoučany: CERM, 1998. ISBN 80-7204-

092-8

Záhme, V. Co by děti měly znát. Čestlice: Rebo Production CZ, 2005. ISBN 80-7234-420-X

www.maminka.cz

www.zenyprozeny.cz

www.idnes.cz

www.rodina.cz

www.azrodina.cz

www.rodina.dama.cz

Anotace

Tématem naší práce je význam pohádky pro duševní rozvoj dítěte. Cílem práce je ukázat, jaký vliv má pohádka na vývoj dítěte, jak je důležitou a nezbytnou součástí výchovy a jak figuruje v dalším životě jedince. Jako zdroj mi sloužilo velké množství sekundární literatury a v praktické části odpovědi delikventů a jejich vzpomínky na dětství.

Abstrakt:

The theme of my work is an importance of fairy tales for the mental development of a child. The aim of this work is to show how big is an influence of fairy tales on child evolution, how important and necessary fairy tales are as a part of the education and how fairy tales figure in the next life of an individual. As the source of information I used a big number of secondary literature and answers of asked delinquents and their memories of their childhood in the practical part.

Klíčová slova: dětství, dítě, pohádka, vývoj dítěte, význam pohádky, vychovatel, rodiče

Keywords: childhood, child, fairy tales, child evolution, importance of a fairy tale, tutor, parente

Příběh Pohádek z dětství

Stejně jako já byl každý z nás malým dítětem, které se rádo dívá na pohádky. Jelikož já nemám tak dobrou paměť abych vám mohl napsat která pohádka byla moje první, tak vám napíšu ty které si pamatuji nejlépe.

Z mého dětství si pamatuji akorát ty pohádky které jsou kreslené, nikoliv psané. Je tomu asi patnáct let co jsem začal sledovat v televizi pohádku o Kačerovi Skrobíkovi a pohádku Čip a Dejil, tedy R.R. Ryhla tota. Tyto pohádky po nějakém čase vystřídala pohádka Kid a Baló v souběžném zobrazení z pohádkou Tom a Jerry. Tyto čtyři pohádky mě nejvíce ovízli v paměti. Nevím jestli tyto pohádky znáte, ale já si myslím ze jsou to jedny z nejlepších pohádek pro děti. A tím myslím i z výhovného hlediska, protože v těchto pohádkách je hlavně k vidění soudržnost kamarádů, rodinné vztahy a vždy zvířata dobře skotky nad zlimy a taky je v nich smysl pro fairplay. A to je v dnešní době dost podstatná věc, která hodně lidem chybí.

Postupem času jsem z kreslených pohádek přesešel na hrané pohádky a to stylu jako Pekařův Císař, Císařův pekař, Sůl nad zlato a další pohádky s panem Werichem. Další moje oblíbené pohádky jsou S aerty nejsou žerty ("tři vojáky těžce zranil, dva zhmotdil a jednoho zesměšnil"), Princezna ze mléjna ("jsem malá ale šikovná") a další. Potom sem měl rád hrané dobrodružné pohádky. A to Cesta do pravěku nebo Nekonečný příběh a v poslední době i ty moderní jako Pan Pstenuš nebo Harry Potter. A také mě baví moderní kreslené pohádky ve stylu jako Hledá se Nemo, Madagaskar, Za plotem nebo Příběh žraloka a ještě třeba Shrek. Tyto pohádky pohádky

se mi líbí, protože jsou hodně komické a může se na ně dívat každá věková generace co má aspoň trošku smysl pro humor.

Takže abyh to tak nějak zhrnul pár slovy. O pohádkách si myslím že jsou pohádky výchovné, ale i nevychovné ale hlavně by měly být pohádky humorné a na takové by se měl dívat každý, protože "smích" prodlužuje život.

Pohádka

Jabonek Baček
tela B

V dobách dávno minulých, když ještě nebyly rádia, televize ani kym, se scházely večer co večer co večer celé rodiny a vyprávěly si smyšlené a nebo zčásti smyšlené, tak vznikaly první pohádky. Lidé si takto krátily dlouhé večery. Stejně jako dnes chodí do kin, divadla a na diskoteky a by se pobavily byla tato zkrátka v dřívějších dobách především v chudších vrstvách.

Zprádku to byly krátké příběhy které jeden doplnil, druhý zkombinoval s druhým a nakonec se začli sepsávat a předávaly se z generace na generaci a z rodiny do rodiny.

Při studiu na střední škole jsem měl tu možnost získat knihu k které se jmenuje "Historie Pohádek" a při jejím čtení jsem jen nevěřícně kroutil hlavou když jsem se v předloze například to že pohádka o Sněhurce a sedmi trpasličích vznikla po tři generace asi před 200 lety sama zřejmě dnes je známo asi 30 verzí ale základ je v podstatě stejný podle dochovaných údajů vznikla v rodině vídeňského kováře tímto jsem si zcela jistý protože na tomto tému jsem psal několikastránkovou esej zkušek z literatury.

Moje máma dnes přemýšlí spíše pohádky které mají dětem pouze zkrátit dlouhou chvíli. Ale to je podle mého obrovská chyba protože v pohádkách by děti určitě více chápali, určitě

to obrovská škoda.

V dnešní době se děti místo aby poslouchaly poklidky na dobrou noc od maminek a babiček, se mnohdy raději podívají na večerníček.

Když jsem měl jednou malebnou knížku na víkend na hlídání a zjistil jsem že se chvilu na večerníček a dvou krysíků na smětisti, tak jsem si pomyslel že jeho tvůrce se musel zbláznit potom když už byl v posteli jsem mu četl poklidku a zapojil ho do děje film z básněn že jsme si mezi dějem povídaly jak by mohly vypadat jednotlivé postavy jeho to natolik zaujalo že se šel spít o dvě hodiny později než původně měl a druhý den mi řekl že nechce večerníček, ale chce poklidku ode mě, myslím že jsem z toho měl větší radost než on.

Takovéj krteček je sice super, ale když se dítě mě chce zapojit do děje stává se to pro něj také hrou. Když jsem se na čas vrátil k rodičům a vyprávěl jsem mu poklidky, tak mi na dialog dal obšířek a já zjistil že už si nenechal ani poklidku. Byl to skvělý pocit vědět že právě já jsem ho dokázal odtrhnout od televize a že se si tak akorát zblázní oči.

Myšlím si že takovéto vyprávění ještě zocelilo vztahy mezi rodiči a jejich ratolestmi a že každý rodič by si měl našít alespoň dvakrát nebo třikrát za týden čas na to aby mohl dětem přečíst poklidku. Mým dětským hrdkou byl ferda mruvacek když jsem byl malý, také jsem ho obdivoval, proto že všechno ví a všechno zna ZKRAJKA "PRACE VŠEHO DRUHU"

Já jsem naprostým odpůrcem volání jako je například spider man nebo batman, proto že z toho může a "Hovprůcke" děti například jít akorát přistěně mřpudly jak skočit ze stěny a vystřelit

přitom z ruky panučinu.
Takové Stupičny "Rádosty pohádek" bych úplně zakázal!
Mě pohádky nikdy nikdy nepřávek! což mě docela
mrzí, ale doufám že k této věci vyprávění pohádek
nevyjde. Bylo by to škoda.

celk 6 Holáček

22.3.2011

Česká pošta od. A1 celk. 14

Pohádka - co jsem o tom myslím a moje vzpomínky

ledy, má být zima 5 let tak jsem měl doma knižku, kterou jsem měl moc rád. Byla to knižka Janem Máškou. Příběh se odehrával s lokomotivou, která uměla mluvit a všichni v okolí jí smály pod jménem Tomášek. Moje máma mi četla 4x za sebou, možná i vícekrát navíc, protože je to na mě více důvěrná a nemám takovou povahu. To byla první knižka kterou mi rodiče četli. Pak jsem se totiž odlehčoval, a všechny knižky se nějakou způsobem vypačily, myslím si že máma nebo táta je vložili.

Pak jsem pamatuje že jsem se asi tak 2 roky díval na večerníček 2 večerníček jsem byl vždy úplně hokej. Postupem času jsem začal stárnout a večerníček už mi přestal bavit a v té době letěl Tom a Jerry a to mi strašně bavilo, podle mne na konci této stránky toho Toma a Jerryho namaluje. I Pamatuje se že na tuto pohádku jsem se díval ve školní obřadně. Doma jsem se díval na známou kreslenou pohádku Pohádky, Dřevoraz a Blyblyst, to jsem byl každý víkend natáčený v 8 hodin ráno v televizi a pamatuje se že jsem vždy vzbudil táta. I Teď vám píšu které pohádky se mi líbí asi nejvíce. 5 čerty nejsou čerty, 3 veteráni, o křehkém šenci, princezna ze mléčného kováčského měče, nešťastná teta, ebiška z pytle vína, panenka, mravík, princ a večerníček, šel nad zlato, princezna se zlatou hvězdou na čele, kobylka bajaga a to je tak asi vše z kreslených pohádek se mi líbí. Rychlá roba, kačer občas, Tom a Jerry, Patulák, Pohádky a tak dále nebude to vplavat, to by bylo na

dlouho. Teď vám napíše co jsem myslím o pohádkách a jaký
to má význam pro dítě. Já osobně si myslím že z jedné strany
to má dobrý význam a srozumitelné správy, to má správně vliv na dítě.
Děti se dívají na pohádky které jsou strážácké, rošťáci
mají draky, čerty, ječitelé, dívají se na to že je to fajn a že
dobro vždy zvítězí. Z té špatné strany to je to že se tam
bojí, bojuje s mámi a tak dále. A ty děti si potom na to bráží
teda u mě to tak bylo. Pamatuji se že jsem se se školou
dívaly na nějakou pohádku a tam se bojovalo s mámi. Já ještě
z dětství. Kdežto jsem si udělala s kým mámi a sítí jsem se
zermoulat já jsem měla tuhle těžkou mámi a on tenký a blbý,
ten fíbe mámi jsem mu rozbít a pak jsem to kouč ještě
jednou a rozbít jsem mu nos a vyrazil z zubů kápi a
toho byly velké problémy. Tak z téhle strany jsem myslím že
pohádky nejsou moc dobré, teda jsou f. nejsou.
Konečně z této stránkou a jak materiál poví se
s. Vámi Vše *Milena Káralová*

